

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการบริการสังคมด้านการศึกษาของเด็กพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ประกอบด้วย

1. เด็กพิเศษ
2. แนวทางการจัดการศึกษาของเด็กพิเศษ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการบริการสังคมด้านการศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เด็กพิเศษ

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้พยายามที่จะจำกัดความหรือให้ความหมายของคำว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับการทำความเข้าใจว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษจะต้องอยู่ในขอบเขต 3 ประการ (สำนักตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 4, 2548, หน้า 10) คือ

1. ความบกพร่อง (Impairment) หมายถึง มีการสูญเสียหรือมีความผิดปกติของจิตใจและสรีระ หรือโครงสร้างและหน้าที่ของร่างกาย
2. ไร้สมรรถภาพ (Disability) หมายถึง การมีข้อจำกัดใด ๆ หรือการขาดความสามารถอันเป็นผล มาจากความบกพร่อง จนไม่สามารถกระทำกิจกรรมในลักษณะหรือภายในขอบเขตที่ถือว่าปกติสำหรับมนุษย์ได้

3. ความเสียเปรียบ (Handicap) หมายถึง การมีความจำกัดหรืออุปสรรคกีดกันอันเนื่องมาจากความบกพร่อง และการไร้สมรรถภาพที่จำกัดหรือขัดขวางจนทำให้บุคคลไม่สามารถบรรลุการกระทำตามบทบาทปกติของเขาได้สำเร็จ

นอกจากนี้แล้ว ยังมีการให้คำนิยามเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ตามลักษณะของการจัดให้บริการแยกลักษณะการให้บริการได้ดังนี้

1. ทางกายภาพ มักจะเรียกเด็กที่มีความต้องการพิเศษเหล่านี้ว่า เด็กพิการ ดังนั้นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง ผู้ที่มีความผิดปกติ ผู้ที่มีความบกพร่อง หรือผู้ที่มีการสูญเสียสมรรถภาพ อาจเป็นความผิดปกติ ความบกพร่องทางกาย หรือการสูญเสียสมรรถภาพทาง

สติปัญญา ทางจิตใจ เนื้อเยื่อหรือระบบเส้นประสาทก็ได้ ซึ่งความผิดปกติ ความบกพร่อง หรือการสูญเสียสมรรถภาพเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการณ์ดำเนินชีวิตของเขา ทำให้เขาไม่สามารถปฏิบัติภารกิจได้ดีเท่ากับคนปกติ แต่หากมีการแก้ไขอวัยวะที่บกพร่องไปให้สามารถใช้งานได้ดังเดิมแล้ว สภาพความบกพร่องอาจหมดไป

2. ทางการศึกษา ให้ความหมายเด็กที่มีความต้องการพิเศษว่า หมายถึง เด็กที่มีความต้องการทางการศึกษาเฉพาะของตนเอง ซึ่งจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้ต่างไปจากเด็กปกติทางด้านเนื้อหา หลักสูตร กระบวนการที่ใช้ และการประเมินผล

คณะกรรมการร่วมขององค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ หรือยูนิเซฟ (UNICEF) กับองค์การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการระหว่างประเทศ ได้กำหนดประเภทของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยอาศัยลักษณะของความพิการและปัญหาของเด็กเป็นเกณฑ์ คือ

1. ตาบอด
2. มองเห็นได้อย่างเลือนลาง หรือบางส่วน
3. มีความบกพร่องทางการได้ยิน
4. ปัญญาอ่อน
5. พิกัดเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว ซึ่งเกิดจากความพิการทางสมอง ความพิการทางแขน ขา ลำตัว
6. มีความบกพร่องทางการพูด หรือการใช้ภาษา
7. มีปัญหาการเรียนรู้เฉพาะด้าน
8. มีปัญหาทางพฤติกรรมต่าง ๆ
9. เรียนหนังสือได้ช้า
10. มีปัญหาความพิการซ้อน

คณะกรรมการโครงการการศึกษาพิเศษ โครงการพัฒนาศึกษาอาเซียน ได้จัดประเภทเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่จะให้บริการทางการศึกษาไว้ (สำนักตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 4, 2548, หน้า 12) ดังนี้

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น
2. เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
3. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
4. เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ
5. เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 แบ่งประเภทของบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อการจดทะเบียนและการฟื้นฟูสมรรถภาพไว้ คือ

1. คนพิการทางการเห็น
2. คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย
3. คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว
4. คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม
5. คนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีการกำหนดขอบข่ายลักษณะของเด็กในประเภทต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ด้วย

เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

ความหมายของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

นักจิตวิทยาและนักศึกษาหลายท่าน ได้ให้คำนิยามของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ไว้ดังต่อไปนี้

ผดุง อารยะวิญญู (2542) เด็กพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ (Learning disabilities) หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องในขบวนการทางจิตวิทยา ทำให้เด็กมีปัญหาในการใช้ภาษา ทั้งในการฟัง การอ่าน การพูด การเขียน และการสะกดคำ หรือมีปัญหาในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ปัญหาดังกล่าวมิได้มีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางร่างกาย แขน ขา ลำตัว สายตา การได้ยิน อารมณ์ และสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก

ศรียา นิยมธรรม (2537) เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ (Learning disable children) หมายถึง เด็กที่มีความผิดปกติอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างของขบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยา การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับความเข้าใจ การใช้ภาษาการพูด การพูด การอ่าน การเขียน การสะกดคำ หรือการคำนวณ ตลอดจนการรับรู้อันเป็นผลมาจากความผิดปกติทางสมอง แต่ไม่รวมถึงเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้อันเนื่องจากการมองเห็น ปัญญาอ่อน การไม่ได้ยิน การเคลื่อนไหวที่ผิดปกติเนื่องจากร่างกายพิการ มีอารมณ์แปรปรวน หรือด้อยโอกาสทางการศึกษา

สมิท และคณะ (Smith et al., 1995) เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ หมายถึง ความบกพร่องทางพันธุกรรม ทำให้เด็กมีปัญหายุ่งยากในการดำเนินชีวิตประจำวัน การแสดงออกทางพฤติกรรม การรับรู้ทางสังคม และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งแสดงออกในลักษณะของการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การคิด และการเรียนคณิตศาสตร์ ปัญหาดังกล่าวเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละ

คน และไม่ได้รวมถึงเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ความบกพร่องทางประสาทสัมผัส ปัญหาทางพฤติกรรม ความแตกต่างทางวัฒนธรรม

เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องของขบวนการ พื้นฐานทางจิตวิทยาการเรียนรู้หรือเกิดจากความบกพร่องทางพันธุกรรม ทำให้เด็กมีปัญหายุ่งยากในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีผลโยงไปถึงการมีปัญหาในการใช้ภาษา ทั้งการฟัง การอ่าน การพูด การเขียน และการสะกดคำ หรือการคำนวณ ตลอดจนปัญหาในเรื่องการเคลื่อนไหว การรับรู้ อารมณ์ พฤติกรรม โดยไม่ได้เกิดจากความบกพร่องทางสติปัญญา ความบกพร่องทางประสาทสัมผัส ปัญหาทางพฤติกรรม ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้เด็กไม่ประสบผลสำเร็จทางการเรียนหนังสือโดยวิธีเดียวกับเด็กปกติได้ จำเป็นต้องให้บริการทางการศึกษาที่แตกต่างไปจากเด็กปกติ หรือเรียกอีกอย่างว่า การศึกษาพิเศษ

ลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

1. ปัญหาด้านการอ่าน เด็กที่มีปัญหาทางการอ่านจะไม่สามารถอ่านหนังสือได้เท่ากับระดับของเด็กในชั้นเรียนเดียวกันแม้ว่าจะพยายามช่วยเหลือในเรื่องความจำเป็นพิเศษแล้วก็ตาม ดังนั้นพฤติกรรมการอ่านที่ไม่เหมาะสมจึงปรากฏอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น 1. อ่านหลงบรรทัด อ่านซ้ำคำ 2. อ่านตกหล่น อ่านเพิ่มคำ หาคำมาแทนที่หรืออ่านกลับคำ 3. อ่านเรียงลำดับคำผิด สับสนตำแหน่ง ประธาน กริยา กรรม 4. อ่านสับสนระหว่างอักษร หรือคำที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น

2. ปัญหาด้านการเขียน เด็กที่มีปัญหาด้านการเขียนอาจมีสาเหตุมาจากความบกพร่องใน 3 ลักษณะ คือ 1. การประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและสายตาไม่ดี จึงทำให้เด็กลอกตัวอักษรและตัวเลขไม่ถูกต้อง 2. ความบกพร่องของการจำสิ่งที่มองเห็น จึงทำให้เด็กจำคำที่มองเห็นไม่ได้ 3. ความบกพร่องในการทำความเข้าใจกฎเกณฑ์ และความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำในประโยค จึงทำให้เด็กที่มีปัญหาในการรวบรวม หรือจัดระบบความคิดเพื่อสื่อสารออกมาโดยการเขียนไม่ได้

3. ปัญหาด้านการสะกดคำ เด็กที่มีปัญหาด้านการสะกดคำมักมีพฤติกรรมปรากฏอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง เช่น 1. เรียงตัวอักษรในคำผิด 2. สลับตัวอักษรและคำ 3. สะกดข้ามตัวอักษรหลายตัว 4. สร้างการสะกดคำแบบใหม่ของตัวเอง เป็นต้น

4. ปัญหาด้านคณิตศาสตร์ เด็กที่มีปัญหาด้านคณิตศาสตร์จะมีปัญหาด้านการกระชะการคิดที่เป็นเชิงปริมาณ หรือภาษาสัญลักษณ์ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ด้านนี้ต่ำ ซึ่งเด็กที่มีปัญหาด้านคณิตศาสตร์มักมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น 1. มีปัญหาในการอ่านเลขหลาย

หลัก 2. มีปัญหาในการจำแนกตัวเลขบางตัว เช่น 6-9, 2-5, 17-71 3. เขียนตัวเลขจากหลังมาหน้า
ขวามาซ้าย 4. มีปัญหาในการลอกรูปทรงต่างๆ และลอกโจทย์ปัญหา

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้
ดังนี้

1. เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ส่วนใหญ่พบในระดับชั้นประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 75
ของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ทั้งหมดที่คัดแยกไว้

2. เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เป็นชายมากกว่าหญิง ในอัตราส่วน 3 ต่อ 1

3. เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ส่วนมากมีระดับสติปัญญา เฉลี่ยประมาณ 94-98

4. เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ในขั้นรุนแรงจะตรวจพบในระดับชั้นประถมศึกษา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้น ป.3 และ ป.4

5. เมื่อเด็กโตขึ้นและเลื่อนชั้น ไปเรียนในระดับมัธยมศึกษา ปัญหาทางการเรียนรู้ลดลง

6. เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ทางภาษา (การฟัง พูด อ่าน เขียน) มีจำนวนมากกว่า เด็กที่
มีปัญหาในการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์

7. เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จำนวนมากเป็นเด็กที่เคยสอบตกและเรียนซ้ำชั้น

8. เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ส่วนหนึ่ง (ประมาณร้อยละ 15) มีปัญหาทางพฤติกรรม

9. มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับความสามารถที่
แท้จริงของเด็ก กล่าวคือ หากมีการวัดระดับสติปัญญา (IQ) ของเด็กแล้วจะพบว่า ระดับสติปัญญา
ค่อนข้างสูงหรือสูงกว่า ระดับสติปัญญาของเด็กที่มีปัญหาทางสติปัญญา แต่ผลการทดสอบทางด้าน
วิชาการได้คะแนนต่ำมาก ซึ่งความเป็นจริงแล้วเด็กน่าจะจะได้คะแนนสูงกว่านี้ คะแนนจึงไม่เป็นไป
ตามความคาดหวังของครู

10. เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้บางคน มีปัญหาเกี่ยวกับสมาธิ กล่าวคือ เด็กอาจเสีย
สมาธิง่าย หันเหความสนใจสู่ภายนอกห้องเรียนเสมอ

11. เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้บางคนมีปัญหาในการจัดระเบียบการทำงานเด็กบางคน
จึงทำงานไม่เสร็จตามที่ครูมอบหมาย หรือมาโรงเรียนสายบ่อย เป็นต้น

12. มีปัญหาในการคัดลอกตัวอักษรทางคณิตศาสตร์ หรือรูปทรงอื่น ๆ จากตัวอย่างลงสู่
สมุดแบบฝึกหัด เด็กเรียงตัวอักษรกลับหลัง

สรุป เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะมีปัญหาในด้านการอ่าน การคิดคำนวณ
หรือมีความสับสนยุ่งยากด้านภาษา ทำให้เด็กมีปัญหาในด้านการอ่าน การเขียน การพูด เด็กที่มี
ปัญหาดังกล่าวมาแล้วไม่จำเป็นต้องเป็นเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้เสมอไป แต่ถ้าปัญหานั้นยัง

รบกวนขัดขวางการเรียนรู้เรื่องสำคัญ ๆ ของเด็กในการเรียนหนังสือในชั้นเรียน ก็อาจเป็นเพราะว่าเด็กเหล่านี้มีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ได้รับการแก้ไขและช่วยเหลือโดยเร่งด่วน

สาเหตุของความบกพร่องทางการเรียนรู้

สาเหตุของความบกพร่องทางการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดปัญหาในการเรียน เนื่องจากเด็กไม่สามารถเรียนได้ก็เท่ากับเด็กปกติ ซึ่งสามารถจำแนกสาเหตุได้ดังนี้

1. ได้รับบาดเจ็บทางสมอง บุคลากรทางการแพทย์ที่ศึกษาเกี่ยวกับเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ในหลายประเทศมีความเชื่อว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กเหล่านี้ ไม่สามารถเรียนรู้ได้นั้น เนื่องมาจากการได้รับบาดเจ็บทางสมอง (Brain damage) อาจจะเป็นการได้รับบาดเจ็บก่อนคลอด ระหว่างคลอด หรือหลังคลอดก็ได้ การบาดเจ็บนี้ทำให้ระบบประสาทส่วนกลางไม่สามารถทำงานได้เต็มที่

2. กรรมพันธุ์ งานวิจัยเป็นจำนวนมากระบุตรงกันว่า ความบกพร่องทางการเรียนรู้ บางอย่างสามารถถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ได้ ดังจะเห็นได้จากการศึกษาเป็นรายกรณี พบว่า เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้บางคน อาจมีพี่น้องที่เกิดจากท้องเดียวกัน มีปัญหาทางการเรียนรู้เช่นกัน หรืออาจมีพ่อ แม่ พี่ น้อง หรือญาติใกล้ชิดมีปัญหาทางการเรียนรู้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในการอ่าน การเขียน และการเข้าใจภาษา มีรายงานการวิจัยที่น่าเชื่อถือได้ว่า เด็กฝาแฝดที่เกิดจากไข่ใบเดียวกัน เมื่อพบว่า ฝาแฝดคนหนึ่งมีปัญหาในการอ่าน ฝาแฝดอีกคนหนึ่งมักมีปัญหาในการอ่านด้วย แต่ปัญหานี้ไม่พบบ่อยนักสำหรับฝาแฝดที่มาจากไข่คนละใบ จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัญหาในการเรียนรู้อาจสืบทอดทางกรรมพันธุ์ได้

3. สิ่งแวดล้อม สาเหตุของสภาพแวดล้อมในที่นี้ หมายถึง สาเหตุอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การได้รับบาดเจ็บทางสมอง และกรรมพันธุ์ มักเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กภายหลังการคลอด เมื่อเด็กเติบโตขึ้นมาในสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง เช่น การที่เด็กมีพัฒนาการทางร่างกายล่าช้า ด้วยสาเหตุบางประการ การที่ร่างกายได้รับสารบางประการอันเนื่องมาจากสภาพมลพิษในสิ่งแวดล้อม การขาดสารอาหารในวัยทารกและวัยเด็ก การสอนที่ไม่มีประสิทธิภาพของครู ตลอดจนการขาดโอกาสในการศึกษา เป็นต้น แม้ว่าองค์ประกอบทางสภาพแวดล้อมเหล่านี้จะไม่ใช่ว่าสาเหตุที่ก่อให้เกิดความบกพร่องทางการเรียนรู้โดยตรง แต่องค์ประกอบเหล่านี้อาจทำให้สภาพการเรียนรู้ของเด็กมีความบกพร่องมากขึ้น

ประเภทของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

ประเภทของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ จำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะของปัญหาในการเรียนของเด็กได้ดังนี้

1. ความบกพร่องทางการฟังและการพูด

เด็กเหล่านี้อาจแสดงพฤติกรรมทางการพูด เช่น 1. มีพัฒนาการทางการพูดล่าช้า 2. ไม่เข้าใจสัญลักษณ์ทางภาษา รู้คำศัพท์น้อย 3. จำแนกเสียงพูดไม่ได้ 4. ไขว้วาระในการพูดไม่ถูกต้อง ทำให้พูดไม่ชัด พูดไม่เป็นประโยค 5. อ่านคำโดยสลับตัวอักษร ไม่เข้าใจว่าตัวอักษรใดมาก่อนหรือหลัง ซ้ำหรือขวา เป็นต้น

2. ความบกพร่องทางการเขียน

การเขียนเป็นทักษะสูงสุดในกระบวนการทางภาษา ประกอบด้วยทักษะในการฟัง การอ่าน การพูด และการเขียน การเขียนเป็นการแสดงออก ซึ่งแนวคิดของผู้เขียนจะต้องนำคำในภาษามาร้อยเรียงกันอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามหลักภาษาไทย เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้มักมีความบกพร่องในการเรียงลำดับ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กไม่สามารถเขียนหนังสือได้

เด็กที่มีความบกพร่องทางการเขียน อาจแสดงพฤติกรรมในการเขียน เช่น 1. เขียนประโยคตามที่ครูบอกไม่ได้ ไม่สามารถลอกคำที่ครูเขียนบนกระดานลงบนสมุดของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง 2. รูปของตัวอักษรที่เขียนอาจไม่แน่นอน เขียนไม่เป็นคำ อาจเป็นลายเส้น แต่อ่านไม่ได้ 3. เขียนประโยคไม่ได้ เรียงคำไม่ถูก

ความบกพร่องทางการเขียน จำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ดิสกราเฟีย (Dysgraphia) หมายถึง การที่เด็กไม่สามารถเขียนหนังสือได้ เช่น จับดินสอไม่ได้ ลอกคำศัพท์หรือตัวอักษร หรือตัวเลข หรือรูปทรงเรขาคณิตจากกระดานลงบนสมุดของตนไม่ได้ หรือทำได้แต่ลายมืออ่านยาก

2. ความบกพร่องในการจำ (Recall deficits) เด็กไม่สามารถจำสิ่งที่เห็นได้ เด็กอาจบอกชื่อของสิ่งของได้ ในขณะที่เด็กจ้องมองสิ่งนั้นอยู่ แต่เมื่อครูนำสิ่งนั้นพ้นสายตาของเด็กไปแล้ว เด็กจำสิ่งนั้นไม่ได้ เด็กมีความสามารถในการจำด้วยสายตา (Visual memory) ไม่ดี

3. ความบกพร่องทางโครงสร้างภาษา (Syntax deficits) เด็กเหล่านี้สามารถเรียนหนังสือได้ดี แต่หากครูให้เขียนเรียงความ เขียนรายงาน เด็กอาจทำไม่ได้ เด็กอาจมีแนวคิดที่จะเขียน แต่ไม่สามารถระบายความรู้สึกนึกคิดเป็นตัวอักษรได้ บางคนเขียนได้บ้าง แต่เขียนผิดหลักไวยากรณ์ของภาษาไทย

3. ความบกพร่องทางคณิตศาสตร์

คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ประกอบขึ้นด้วยสัญลักษณ์ เช่นเดียวกับภาษาไทย เด็กที่มีความบกพร่องในการรับรู้เกี่ยวกับสัญลักษณ์ อาจมีปัญหาในการเรียนคณิตศาสตร์ เด็กที่มีปัญหาดังกล่าวอาจแสดงพฤติกรรม เช่น 1. ไม่เข้าใจความหมายของจำนวน 2. ไม่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่

ได้ยื่นกับสิ่งที่มองเห็น 3. มีปัญหาในการจัดเรียงลำดับ 4. ไม่เข้าใจปริมาณ เมื่อขนาดเปลี่ยนไป
5. ไม่เข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์

4. ความบกพร่องทางกระบวนการคิด

เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จำนวนมาก มีความลำบากในการคิด กระบวนการให้เหตุผล หรือ การกำหนดแนวความคิดรวบยอด เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ อาจแสดงพฤติกรรมเกี่ยวกับ กระบวนการคิด เช่น 1. ไม่สามารถบอกความแตกต่างของสิ่งที่มองเห็นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ วัตถุ 2 อย่าง หรือมากกว่ามีขนาดลักษณะคล้ายคลึงกัน 2. ไม่สามารถบอกความแตกต่างของเสียงที่ได้ยินได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสียงที่คล้ายคลึงกัน 3. ไม่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยกับส่วน ใหญ่ 4. ไม่สนใจสิ่งที่อยู่รอบตัว หรือสนใจจนเกินไป จนยากแก่การที่จะดึงความสนใจของเด็กออกจากสิ่งของนั้น ๆ เป็นต้น

5. ความบกพร่องด้านอื่น ๆ

ความบกพร่องด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ ความบกพร่องเกี่ยวกับ สมาธิ ความบกพร่องด้านการรับรู้ และความบกพร่องด้านการเคลื่อนไหว นักจิตวิทยาหลายกล่าวว่า ความบกพร่องทั้ง 3 ด้าน เป็นลักษณะหนึ่งของเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ แต่นักจิตวิทยาหลายคน ไม่เห็นด้วย อย่างไรก็ตามพฤติกรรมที่จะกล่าวดังต่อไปนี้ มักปรากฏในเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ เสมอ ความบกพร่องทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

5.1 ความบกพร่องเกี่ยวกับสมาธิ เด็กที่มีความบกพร่องเกี่ยวกับสมาธิ เรียกว่า เด็ก สมาธิสั้น สมาคมแพทยอเมริกันมีข้อกำหนดเกี่ยวกับเด็กสมาธิสั้น ดังนี้

การไม่มีสมาธิ เช่น 1. มักทำงานไม่เสร็จ ทำให้มีงานค้างหลายอย่าง 2. ไม่ฟังครู เวลา ครูพูด 3. เลียสมาธิง่าย เช่น เมื่อมีคนเดินผ่านข้างห้องเรียน 4. ไม่สามารถมีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่เรียน ได้ 5. ไม่สามารถร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้นาน

หุนหันพลันแล่น เช่น 1. แสดงออกโดยไม่มีควมยั้งคิดเสมอ 2. ร่วมกิจกรรมอย่าง หนึ่งและยังไม่เสร็จ แต่เริ่มทำกิจกรรมอันใหม่อีก 3. ทำงานเลอะเทอะ ไม่เป็นระเบียบระบบ 4. ต้อง มีคนคอยควบคุมขณะทำงาน 5. มักส่งเสียงดังในชั้นเรียน เช่น เรียกชื่อนักเรียนอื่น

การไม่อยู่นิ่ง เช่น 1. วิ่งไปวิ่งมาในห้องเรียน หรือปีนป่ายบ่อย ๆ 2. นั่งนิ่งไม่ได้นาน หรือสะบัดมือไปมาติดต่อกันนาน ๆ 3. เดินไปมาทั่วทั้งห้องเรียน 4. ลุกจากที่นั่งบ่อย ๆ

5. เคลื่อนไหวอยู่เสมอ หยุดนิ่งไม่ได้

5.2 ความบกพร่องเกี่ยวกับการรับรู้ เด็กอาจแสดงพฤติกรรมดังต่อไปนี้ 1. มีปัญหาใน การจำแนกสิ่งที่ได้ยิน 2. ไม่สามารถจดจำสิ่งที่เคยได้ยิน ได้ฟัง เคยพบเห็น หรือเคยสัมผัสมาแล้วได้

3. ไม่มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเวลา ระยะทาง
4. ไม่สามารถจำแนกส่วนย่อยออกจากส่วนใหญ่ได้
5. การทำงานประสานกันระหว่างมือกับสายตาไม่ดี

5.3 ความบกพร่องเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว ความบกพร่องเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ไม่เกี่ยวกับความบกพร่องทางการเคลื่อนไหวของเด็กที่ได้รับความเจ็บทางสมอง (เด็กพิการสมอง) ความบกพร่องในการเคลื่อนไหว ส่วนใหญ่ได้แก่ กล้ามเนื้อมัดใหญ่ไม่ดี กล้ามเนื้อมัดเล็กไม่ดี มีการเคลื่อนไหวไม่คล่องแคล่ว มีพัฒนาการในการเคลื่อนไหวล่าช้า

เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ มีปัญหาในด้านการฟัง และการพูด การอ่าน การเขียน และการเรียนคณิตศาสตร์ แต่เด็กบางคนอาจมีปัญหาด้านพฤติกรรมด้วย เช่น การมีสมาธิสั้น มีความบกพร่องทางการรับรู้ และความบกพร่องทางการเคลื่อนไหว สิ่งที่กำลังกล่าวมาแล้วนี้ ล้วนเป็นอุปสรรคในการเรียนของเด็ก ทำให้เด็กไม่สามารถเรียนหนังสือได้ดีเท่าที่ควร ครูจึงควรเข้าใจเด็กที่มีปัญหาเหล่านี้จะได้หาทางช่วยเหลือเด็กได้

การคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

การคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดประเภทเพื่อเข้ารับบริการการศึกษาพิเศษ เด็กที่ได้รับการตัดสินแล้วว่าเป็นเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ จะได้รับการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน ตลอดจนวิธีสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของเด็ก

การคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้กับผลจากการทดสอบเชาว์ปัญญา คือ วิธีดูความแตกต่าง (Discrepancy approach) วิธีนี้เกี่ยวข้องกับการพิจารณาผลการวัดระดับสติปัญญาและการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาต่างๆ เช่น การอ่าน การสะกดคำ การเขียน คณิตศาสตร์ ถ้าผลการทดสอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องมีคะแนนต่ำกว่าคะแนนเชาว์ปัญญา (IQ) แตกต่างในเรื่องนี้ก็เป็นตัวบ่งชี้ว่า เด็กคนนั้นมีปัญหาทางการเรียนรู้ (ศรียานิยมธรรม, 2540 หน้า 55)

การคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การคัดแยกอย่างไม่เป็นทางการ และการคัดแยกอย่างเป็นทางการ ดังนี้

1. การคัดแยกอย่างไม่เป็นทางการ (Informal identification)

เป็นการคัดแยกเด็กโดยไม่ใช้แบบทดสอบมาตรฐาน ครูอาจใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมของเด็กอย่างเป็นระบบ โดยมีผู้สังเกตประมาณ 2-3 คน ครูลงมติร่วมกันว่า เด็กที่สังเกตมีปัญหาอะไรบ้าง ข้อมูลที่ได้สามารถใช้ในการประกอบการตัดสินใจคัดแยกประเภทเด็กได้เป็นอย่างดี อีกวิธีการ

หนึ่งที่โรงเรียนหลายแห่งใช้ในการคัดแยกได้ผลมาแล้ว คือ การบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กว่า เด็กมีปัญหาในการเรียนอย่างไรบ้าง

1.1 การสังเกตพฤติกรรมเด็ก ครูอาจประเมินผลเด็กเพื่อการคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมของเด็กได้ โดยการสังเกตพฤติกรรมด้านการเรียนและพฤติกรรมทั่วไป ดังนี้

พฤติกรรมด้านการเรียน

1. ด้านภาษาไทย เช่น เด็กปฏิบัติตามคำสั่งครูได้หรือไม่เพียงใด เวลาเด็กใช้คำพูดในการติดต่อสื่อสาร ครูฟังคำพูดของเด็กแล้วครูเข้าใจหรือไม่ เพียงใด ลักษณะการพูดของเด็ก เด็กพูดเป็นคำ เป็นประโยคที่ชัดเจนชัดคำหรือไม่เพียงใด เป็นต้น

2. ด้านคณิตศาสตร์ เช่น เด็กนับเลขได้หรือไม่ เด็กนับจำนวนตามครูได้หรือไม่ เพียงใดเด็กบอกความแตกต่างของรูปร่างเรขาคณิตได้หรือไม่ เป็นต้น

3. ด้านพฤติกรรม เช่น เด็กเสียสมาธิง่ายหรือไม่เพียงใด เด็กมีช่วงความสนใจสั้นหรือไม่ เพียงใด เด็กแสดงความสับสนระหว่างซ้าย-ขวา หรือไม่ เพียงใด เป็นต้น

1.2 การบันทึกพฤติกรรมในการเรียนของเด็ก

ครูผู้สอนจะเข้าใจปัญหาในการเรียนของเด็กได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากครูผู้สอนเป็นคนที่มีทักษะในการสังเกตว่า เด็กในชั้นเรียนของตน มีปัญหาในการเรียนอย่างไรบ้าง เด็กทำตามคำสั่งของครูได้หรือไม่ หากทำได้มากน้อยเพียงใด หากทำไม่ได้เด็กแสดงพฤติกรรมอย่างไร เป็นต้น

การคัดแยกอย่างเป็นทางการ (Formal identification)

เป็นการคัดแยกเด็กโดยใช้เป็นแบบทดสอบ ส่วนมากเป็นแบบทดสอบ หรือแบบคัดแยกที่เชื่อถือได้ มีคุณภาพดีในต่างประเทศแบบทดสอบที่เป็นที่นิยมใช้ในการคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ดังนี้

1. Illinois Test of Psycholinguistic Abilities (ITPA)
2. Detroit Tests of Learning Aptitude
3. Woodcock-Johnson Psycho-Educational Battery
4. Southern California Sensory Integration Tests
5. Bender-Gestalt-Visual Perception-Visual Motor
6. Frosting Development Test
7. Peabody Individual Achievement Test-Revised
8. Kanfman Assessment Battery for Children

9. WISC-III

10. Stanford-Binet

การคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ สามารถกระทำได้หลายวิธี ได้แก่ วิธีดูความแตกต่างซึ่งเป็นวิธีการพิจารณาผลการวัดระดับสติปัญญา และการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาต่าง ๆ วิธีการคัดแยกแบบไม่เป็นทางการ โดยการสังเกตพฤติกรรม วิธีการคัดแยกอย่างเป็นทางการ โดยใช้แบบทดสอบหรือเครื่องมือ เป็นต้น

การเรียนรู้ร่วมสำหรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษอาจมีการจัดได้หลายรูปแบบ อาทิ ห้องเรียนเฉพาะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องในการพูด การอ่าน การเขียน หรือคณิตศาสตร์ หรือการให้เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้เรียนอยู่ในชั้นเรียนเดียวกับเด็กทั่วไปซึ่งเรียกว่า การเรียนรวม โดยการเรียนรวมนี้อาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การเรียนร่วมเต็มเวลา (Mainstreaming)

2. การเรียนรวม (Inclusion) เป็นแนวคิดที่ค่อนข้างใหม่ เป็นแนวคิดเชิงปรัชญาที่คล้ายกับการเรียนร่วม อาจเน้นเฉพาะการให้เด็กเรียนรวมกันเฉพาะในห้องเรียน ในโรงเรียนเดียวกัน แต่การเรียนรวม มุ่งเน้นให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษและเด็กทั่วไปได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน การเรียนรวมจะได้ผลดีควรจะมีวิธีสอนที่เหมาะสมกับเด็ก เช่น เพื่อนสอนเพื่อน การรวมเรียนรวมรู้ การรวมกันสอน การสอนเป็นทีม เป็นต้น

3. การเรียนร่วมบางเวลา เช่น เด็กที่มีความต้องการพิเศษจะเรียนรวมกับเด็กทั่วไปในบางเวลาหรือบางวิชา เช่น ในวิชาศิลปะ ดนตรี ลูกเสือ-เนตรนารี หรือกิจกรรมนอกหลักสูตรอื่น ๆ

กระทรวงศึกษาธิการได้แบ่งกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องหรือมีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาไว้ 9 ประเภทความบกพร่อง ประเภทหนึ่งนั้นคือ เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้หรือที่ใช้ภาษาอังกฤษว่า Learning disability เรียกย่อ ๆ ว่า แอลดี (LD)

กระทรวงศึกษาธิการได้ทำการศึกษาวิจัยและกำหนดเป็นนโยบายการศึกษากว้าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน โดยนำเอานโยบายของยูเนสโก ซึ่งเป็นองค์การสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมมาศึกษาและปรับใช้ เรียกว่า นโยบาย 4 A

นโยบายแรก คือ การจัดการศึกษาแบบให้เปล่า (Availability)

นโยบายที่สอง คือ การศึกษาที่ทุกคนเข้าถึงได้ (Accessibility)

นโยบายที่สาม คือ การศึกษาที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ (Acceptability) มีบทเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ทุกคนจะต้องมีการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลซึ่งจะประเมินเด็กหรือจะตรวจสอบเด็กเฉพาะบุคคล เด็กมีความต้องการจำเป็นพิเศษอะไร ต้องเขียนไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลหรือ IEP เราต้องทำแผนนี้เพื่อประกันคุณภาพ และเราต้องสนองความต้องการของเขา

นโยบายที่สี่ คือ การศึกษาที่สามารถปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียน (Adaptability) ทั้งนี้โรงเรียนจะไม่จัดเป็นโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะสำหรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ แต่จะจัดให้เรียนร่วม เราจะเห็นเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ได้ชัดเจนเมื่อเข้าเรียน ป.1 ป.2 และ ป.3 แล้วก่อนหน้านี้จะวินิจฉัยได้ลำบาก ทั้งนี้เพราะปัญหาทางการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการอ่าน การเขียนเป็นหลัก ถ้าเป็นเด็กตั้งแต่อนุบาลเราอาจสามารถว่า เด็กเหล่านี้มีความเสี่ยงสูงที่จะเป็นแอลดีหรือไม่ กระทรวงศึกษาธิการพยายามช่วยเหลือครูให้ได้ใช้แบบประเมิน เช่นถ้าเด็กมีปัญหาด้านการอ่านก็ให้คุณครูจัดทำแบบประเมินลงลึกไปในเรื่องของการอ่านเป็นเรื่อง ๆ หรือเรื่องคณิตศาสตร์ก็เช่นเดียวกัน แล้วจึงจะแก้ปัญหาเด็กได้

กระบวนการเรียนรู้ของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การรับรู้ข้อมูลจากประสาทสัมผัสต่าง ๆ

ความบกพร่องของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ที่เราพบได้มาก จะเป็นความบกพร่องจากการมองเห็น เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้อาจมองเห็นโดยรับรู้ภาพออกมาแตกต่างจากคนปกติทั่วไป เช่น เราเห็นตัว d เส้นก็จะลากไปทางซ้ายมือ แต่ว่าเด็กอาจจะมองเห็นตัว d กลายเป็นตัว b อันนี้เป็นตัวอย่างง่าย ๆ ที่เราเห็นกลับทางกัน นี่เป็นสภาวะหนึ่งที่ทำให้การอ่านของเขาผิดเพี้ยนไปเนื่องจากว่าพอเห็นตัว d เป็นตัว b เวลาเปล่งเสียงก็จะเปล่งเสียงผิด อีกเรื่องหนึ่งก็คือ การรับรู้ทางการได้ยิน เนื่องจากเด็กฟังเสียงไม่ชัดซึ่งเป็นการบกพร่องทางประสาทการฟังเสียงไม่ดีส่วนหนึ่ง ถ้าฟังเสียงไม่ชัดก็ไม่สามารถเปล่งเสียงให้ชัดได้

ขั้นตอนที่ 2 การแปลความข้อมูลและการจัดเก็บข้อมูล

เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ที่พบส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านการเรียงลำดับข้อมูล เช่น เด็กเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามขั้นตอน ครูอาจเล่านิทานให้ฟังเรื่องหนึ่งแต่เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ไม่สามารถเล่าลำดับเหตุการณ์ก่อนหลังในเรื่องที่รับรู้มาว่าเป็นอย่างไร เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จะมีปัญหาการเรียงลำดับง่าย ๆ เช่น การเรียงลำดับตัวอักษร การเรียงลำดับตัวเลข

ขั้นตอนที่ 3 ความจำและการดึงข้อมูลมาใช้

เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จะมีปัญหาด้านการจำ ส่วนใหญ่จะมีความจำระยะสั้น เมื่อเด็กได้รับข้อมูลมาแล้วลืมง่าย วิธีการที่จะช่วยเหลือและกระตุ้นความจำ คือ ต้องให้เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ทำกิจกรรมนั้นซ้ำบ่อย ๆ ทั้งผู้ปกครองและครูต้องใช้วิธีการ “เรียนซ้ำซ้ำทวน” ให้เด็กได้เห็น ได้เรียนรู้สิ่งที่เราต้องการจะให้เขาจำให้มากที่สุด บ่อย ๆ ครั้ง ด้วยวิธีการรับรู้ที่หลากหลาย

ขั้นตอนที่ 4 การนำข้อมูลมาใช้ในรูปแบบของภาษา

ปัญหาของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ คือ มีความจำระยะสั้นและจำได้เพียงนิดเดียว ความสามารถในการดึงข้อมูลมาใช้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาด้วย คือ ดึงข้อมูลออกมาได้น้อยและสื่อสารออกมาไม่ได้ดีเท่าที่ควร ทำให้เป็นปัญหารวมไปถึงการอ่าน การเขียนของเด็กซึ่งถือเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลอีกวิธีการหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 5 การเคลื่อนไหวและประสาทสัมผัสทางการเคลื่อนไหว

การทำงานของประสาทต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน ไม่ปกติ ก็ส่งผลให้การเคลื่อนไหว การใช้อวัยวะต่าง ๆ ไม่ดีเท่าที่ควร เช่น การเปล่งเสียง หรือแม้กระทั่งการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก กล้ามเนื้อมัดใหญ่ การเคลื่อนไหวร่างกาย เราพบว่า ระบบประสาทต่าง ๆ ของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้มีความสัมพันธ์บกพร่อง ที่เห็นได้ชัดคือ เด็กบางคนเดินแล้วสะดุดขาตัวเองบ่อย ๆ เป็นตัวอย่างเล็ก ๆ ที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองต้องสังเกตว่า เด็กคนนี้มีสติปัญญาหรือไม่

ปัญหาด้านการอ่านของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เช่น 1. ปัญหาเรื่องตัวอักษร 2. ปัญหาเรื่องเสียงกับตัวอักษร 3. ปัญหาด้านคำศัพท์ 4. ปัญหาด้านความเข้าใจในการอ่าน อ่านข้าม อ่านเพิ่ม หรืออ่านสลับตัวอักษร คำ หรือเสียง 5. มีปัญหาในการค้นหาคำหรือข้อความที่อ่าน

ปัญหาด้านการเขียนของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เช่น 1. เขียนตัวอักษรอ่านยากหรือลายมือไม่ดี 2. ไม่สามารถคัดลอกคำ ประโยค หรือตัวเลขในระยะใกล้ให้ถูกต้องได้ 3. ไม่สามารถเขียนได้อย่างถูกต้องตามหลักการเขียน เขียนตกหล่น หรือเพิ่มคำ หรือใช้คำอื่นแทน 4. ไม่สามารถเขียนสิ่งที่คิดออกมาให้เป็นประโยคหรือถ้อยคำที่สมบูรณ์ได้

เทคนิคการแก้ไขความบกพร่องด้านภาษา

ปัญหาของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ในด้านการอ่านและการเขียนที่พบก็คือ เรื่องการรับรู้ทางสายตาของเด็ก ต้องฝึกให้เด็กรู้จักแยกแยะในสิ่งที่เหมือนกันและต่างกัน การที่จะให้เด็กเห็นแต่ตัวอักษรจะไม่ได้ช่วยให้เด็กจำหรือเรียนรู้หรือเก็บข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ แล้วดึงเอาออกมาใช้ได้ทันทีทันใด วิธีการที่ครูจะช่วยเหลือเด็กก็คือ

1. การใช้รูปภาพในการสื่อสารรวมไปกับตัวหนังสือ หรือการแยกแยะตัวอักษรโดยใช้ภาพประกอบ อย่างเช่นตัว ก ไก่ ครูจะต้องยกภาพไก่ให้คู่กับตัวหนังสือ แล้วครูก็วางตัวอักษร ก ไก่

กับภาพไว้ในที่เดียวกัน เด็กก็จะสามารถจำตัวอักษรนี้ได้ ถ ดุง นั้นก็เป็นภาพงู จากภาพเลื่อนลงมาเป็นตัวอักษร ถ ดุง แล้วครูให้เด็กเปรียบเทียบว่า ก ไก่ กับ ถ ดุง มีความเหมือนและความต่างกันอย่างไร อีกตัวหนึ่งคือ ภ สำเภา เด็กจะต้องแยกความเหมือนและความต่างของทั้งสามตัวว่าเป็นอย่างไร หรือตัว บ ใบไม้ ป ปลา และ ษ ษ ฤๅษี ครูจะต้องให้เด็กแยกแยะความเหมือนและความต่าง แล้วเอาภาพมาประกอบ สิ่งเหล่านี้จะช่วย让孩子จำพยัญชนะได้ เมื่อจำพยัญชนะได้ เด็กก็จะออกเสียงพยัญชนะได้ ครูก็จะให้เด็กฝึกออกเสียงพยัญชนะควบคู่ไปด้วย

อีกชุดหนึ่งที่มีปัญหา คือ ต เต่า และ ค เด็ก มีสิ่งที่เหมือนกันแต่ต่างกันตรงที่ ต เต่า มีหัวหยัก ครูจะต้องบอกเด็กและชี้ให้เด็กเห็น หรือความเหมือนและความต่างระหว่าง ค เด็ก และ ค ควาย ที่เหมือนกันตรงการเขียนแต่ต่างกันตรงหัวของพยัญชนะ ซึ่งเด็กจะต้องแยกแยะให้ถูกต้อง หรือ ค ควาย และ ศ ศาลา มีความเหมือนและความต่างกันอย่างไร ในเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ครูจะต้องชี้สิ่งนี้ให้เห็น ให้เด็กรู้จักแยกหมวดของพยัญชนะ ถือเป็นการฝึกการรับรู้ทางสายตาและการฟัง คือให้เด็กฝึกการออกเสียงไปพร้อม ๆ กันด้วยและฝึกให้เด็กรู้จักฟัง

ครูอาจจะออกเสียงพยัญชนะ เช่น ก ไก่ แล้วให้เด็กหยิบภาพหรือบัตรพยัญชนะขึ้นมา จะช่วยให้เด็กเก็บข้อมูลและจำได้ อีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยในการสอนคือ การใช้นิ้วของเสียงฝึกแยกเสียงพยัญชนะและสระ เช่น ก -า กา ข -า ขา ให้เด็กได้ฝึกออกเสียงพยัญชนะ สระ แล้วนำผสมออกมาเป็นคำได้เห็นชัดเจน

2. การใช้สีเป็นรหัส เช่น การสอนสระ เอื้อ เอื้อ ก็จะใช้ภาพของเอื้อให้เด็กเห็น ตัวสระอาจใช้เป็นสีแดง ตัวพยัญชนะอาจใช้สีดำหรือน้ำเงินเพื่อแยกสระให้เห็นชัดเจน แล้วเด็กได้เห็นข้อมูลจดจำได้ชัดเจน ตัวใดเป็นสระตัวใดเป็นพยัญชนะ และเพื่อให้ออกเสียงได้ถูกต้อง ครูอาจออกเสียงนำแล้วให้เด็ก ๆ ออกเสียงตามอย่างถูกต้องและชัดเจน เมื่อเด็กออกเสียงผิด ครูควรแก้ไขทันทีอย่าได้ปล่อยไปเช่นนั้น จะช่วยให้เด็กอ่านและเขียนคำได้ถูกต้อง

3. การฝึกอ่านโดยเน้นคำที่ผสมด้วยเสียงสระและพยัญชนะเดียวกันตามวิธีของจิลลิงแฮม (Gillingham method) วิธีนี้จะใช้แยกเสียงสระและพยัญชนะต่างกัน เราจะจัดหมวดหมู่คำที่มีสระเหมือนกัน เช่น สระ -า ครูจะยกตัวอย่างคำว่า เกา เหา เคา ใช้ตัวพยัญชนะที่ต่างกัน แต่สระจะเหมือนกัน เราจะเน้นที่ใช้สระ ส่วนเสียงของพยัญชนะ ครูอาจยกตัวอย่างคำว่า เกา กา กิน ตัวพยัญชนะเป็นตัว ก ไก่ เหมือนกันหมด แต่ว่าเสียงสระเป็นคนละเสียง เด็กก็ต้องแยกเสียงตรงนี้ให้ออกว่า ตรงนี้ใช้พยัญชนะเหมือนกัน ตรงนี้ใช้เสียงสระเหมือนกัน ครูนานจะนำไปใช้ในเรื่องราวรหัสของเสียง

4. วิธีของเฟอร์นาลด์ เรียกว่า เป็นการฝึกอ่านโดยเน้นการใช้ประสาทสัมผัสหลายด้าน ตามวิธีของเฟอร์นาลด์ (The Fernald method) เราจะใช้วิธีที่ว่า ถ้าเด็กอยากเรียนคำอะไร ก็ให้ครู เขียนคำนั้นด้วยตัวอักษรโต ๆ แล้วให้เด็กเอามือลากไปตามตัวอักษร ระหว่างที่ลากไปนี้ ให้ครูออก เสียงและนักเรียนออกเสียงตาม เช่นคำว่า กา เมื่อเด็กลากที่ตัวอักษร ก ให้เด็กออกเสียง ก เมื่อลากที่ สระ-า ให้ออกเสียง อา แล้วผสมมาเป็นคำ ก กา จะทำให้เด็กได้เรียนรู้ โดยฟังเสียงที่ครูพูด ออก เสียงตามครู และได้สัมผัสกับตัวอักษร เป็นวิธีการที่จะได้ฝึกการเขียนไปในตัว เด็กจะเรียนรู้การ เขียนนี้โดยการสัมผัสตัวอักษร ทำให้เด็กเก็บข้อมูลได้โดยการสัมผัส เป็นการฝึกเด็กที่มีปัญหา ทางการเรียนรู้ให้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าครบบริบูรณ์ คือ ฟัง ดู สัมผัสด้วยการเอามือคลำหรือลูบ ตาม ที่สำคัญ ถ้าใช้คำที่มีภาพประกอบได้จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดีและสามารถจำคำเหล่านั้นได้ดี ขึ้น

5. การฝึกอ่านและเขียนคำจากภาพ ครูควรเริ่มจากมีภาพนำ เป็นภาพของคำที่ต้องการให้ เด็กเรียนรู้ ครูอาจชูภาพขึ้นแล้วถามว่า ภาพที่เด็กมองเห็นเป็นภาพอะไร แล้วครูก็นำคำที่ตรงกับ ภาพให้เด็กดูเพื่อให้เด็กเห็นภาพกับคำไปพร้อมกัน จากนั้นครูนำเด็กให้ออกเสียงคำนั้น แล้วให้เด็ก อ่านคำตาม หลังจากนั้น ครูจะใช้วิธีการเล่นเกมโดยให้เด็กคนหนึ่งถือภาพ อีกคนถือคำ แล้วให้นำ ภาพกับคำมาจับคู่กัน แล้วให้เด็กออกเสียง วิธีการเล่นอย่างนี้จะช่วยให้เด็กอ่านคำ เห็นภาพและ บอกคำได้ เด็กจะมีความรู้สึกว่าคุณเองอ่านคำได้ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้คำได้ดีขึ้น หลังจากนั้น ก็ให้เด็ก แต่งประโยคหรือเขียนโดยไม่เห็นคำ แต่เห็นภาพ เป็นการสอนอ่านคำ ซึ่งครูกับเด็กอาจจะต้องอ่าน ไปพร้อมกัน แต่บางครั้งเด็กจะนึกไม่ออก ครูอาจจะอ่านนำก่อนแล้วเด็กอ่านตาม ครูควรจะเริ่มด้วย การอ่านคำ แล้วจึงอ่านประโยคสั้น ๆ โดยอาจเปลี่ยนประธาน เปลี่ยนกริยา หรือเปลี่ยนกรรม ซึ่ง เด็กจะต้องฝึกอ่านซ้ำๆ เมื่ออ่านแล้วก็ควรให้เด็กฝึกทางด้านการเขียนด้วย เด็กจะได้จำได้ดียิ่งขึ้น

6. การสอนโดยรวมของภาษาหรือการฝึกทักษะ 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน (Whole language approach) วิธีการฟังก็คือครูอาจจะออกเสียงคำให้เด็กฟัง แล้วนำคำให้เด็กเห็น จากนั้นให้เด็กอ่านคำ และฝึกพูดโดยให้เด็กพูดคำนั้นออกมา เมื่อเด็กเห็นคำและพูดออกมาด้วย ตนเองแล้ว ให้เด็กเขียนโดยไม่เห็นคำ ถ้าเด็กเขียนไม่ได้ ครูก็นำคำนั้นขึ้นมาให้เด็กเห็นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้เด็กเก็บข้อมูลและจำคำเหล่านั้นได้ แล้วจึงให้เด็กเขียน วิธีนี้จะนำเด็กไปสู่การเรียนรู้คำและ เขียนประโยคได้ด้วย

7. การเล่าเรื่องซ้ำ (Story retelling) ครูอาจเล่าเรื่องจากภาพที่เด็กเห็น โดยเรื่องที่เล่าควร จะเป็นเรื่องสั้น ๆ ไม่ควรเป็นเรื่องยาว เพราะเด็กจะมีความจำช่วงสั้น ๆ ครูจึงควรให้เด็กฝึกการฟัง และการจำเรื่องราวสั้น ๆ เพื่อให้เด็กตอบคำถามได้ เมื่อครูเล่าเรื่องจบ ก็ให้เด็กฝึกตอบคำถาม

เกี่ยวกับเรื่องที่ได้ฟังว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร ในเรื่องมีตัวละครกี่ตัว ซึ่งเด็กควรตอบคำถามได้ครบถ้วน หลังจากนั้นก็ไปสู่กระบวนการอ่าน ครูเล่าแล้วให้เด็กเล่าตาม แล้วให้เด็กอ่านเรื่องที่เด็กอยากจะอ่านหรือเรื่องที่ครูเล่าให้ฟัง ให้เด็กอ่านด้วยตัวเอง เด็กก็จะเกิดความสนใจ หรือครูอาจจะใช้วิธีเล่านิทานให้เด็กฟัง แล้วถามคำถามให้เด็กตอบว่าตัวละครในเรื่องมีใครบ้าง ครูอาจจะเล่านิทานไม่จบเรื่องก็ได้ ปลอ่ยเป็นปริศนาให้เด็กอยากรู้ เด็กก็จะเกิดความสนใจที่จะอ่านเรื่องราวต่อเอง เด็กประจักษ์สนใจเรื่องตื่นเต้น โดยเฉพาะเรื่องของการผจญภัย ส่วนเด็กผู้หญิงก็จะสนใจเรื่องความสวยงาม เรื่องเจ้าหญิง วิธีการนี้จะช่วยให้เด็กอยากอ่านหนังสือมากยิ่งขึ้น

8. การฝึกเขียนตัวอักษรและคำตามรอยประ ถ้าเด็กเขียนไม่ได้ครูก็ควรจะใช้แบบหรือการฝึกให้เขียนตามรอยประ ให้ฝึกเขียนพยัญชนะ สระ หรือเขียนเป็นคำ โดยมีแบบตัวอักษรที่เขียนตัวโตๆ ให้ดู เด็กมองเห็นชัดเจนได้ทั้งระยะใกล้และไกล เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ทางการเขียนจะมีการรับรู้ทางสายตาไม่ดี ระยะระหว่างกระดานดำกับตัวเด็กเป็นเรื่องต้องคำนึงถึง ถ้าอยู่ไกลมากจะเป็นปัญหากับเด็ก ดังนั้น ครูอาจจะทำใบงานให้เด็กดูใกล้ได้เห็นชัดเจน แล้วเขียนตามแบบลงไปใบงาน นอกจากนี้ เด็กกลุ่มนี้ยังมีปัญหาด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ครูจึงควรฝึกเด็กให้เขียนตามรอยประก่อน เมื่อเด็กสามารถใช้กล้ามเนื้อได้ดีแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างการมองกับการเขียนสัมพันธ์กันดีแล้ว ครูจึงค่อยลดรอยประให้น้อยลงแล้วให้เด็กฝึกเขียนด้วยตนเอง

9. การฝึกเขียนกระยะ เด็กที่มีความบกพร่องทางการอ่านและการเขียนจะมีปัญหาในการเขียนช่องไฟไม่ดี ตัวหนังสือติดกัน ทั้ง ๆ ที่กระดาษแผ่นใหญ่ เด็กก็จะเขียนตัวหนังสือไปอยู่ตรงมุมหรือไปอยู่จุดใดจุดหนึ่ง ซึ่งการจัดหน้าของกระดาษควรเว้นระยะให้พอเหมาะ วิธีการช่วยเด็กด้านการเขียนที่ไม่สามารถกระยะได้ คือ ครูควรใช้ปากกาหรือสีจุดเป็นรอยให้กับเด็กเพื่อให้เด็กเรียนรู้ในการเว้นระยะช่องไฟ หรือการเว้นบรรทัด เด็กก็จะทำไม่ได้ เด็กจะเขียนติดกันทั้งบรรทัดบนและบรรทัดล่าง ครูก็ควรจะช่วยด้วยการจุดระหว่างบรรทัดที่ครูต้องการให้เด็กเขียน เด็กจะเรียนรู้วิธีการและจดจำ ครั้งต่อไปเด็กก็ค่อย ๆ ถอนจุดออก ปลอ่ยให้เด็กเขียนเอง ครูควรฝึกกระบวนการเขียนแก่เด็กเหล่านี้พร้อมไปกับการอ่านและการใช้สปีชบับข้อความที่สำคัญ เพื่อให้เด็กรู้ว่า นี่คือ ข้อความสำคัญที่เด็กควรจะอ่านและควรจะเขียน

10. การเขียนสะกดคำ เด็กมักจะบกพร่องโดยเฉพาะกับการเขียนตัวสะกดที่ไม่ตรงแม่ ครูก็ควรนำรหัสของสีมาใช้ เช่น คำว่า กระดาษ เด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการเขียนนั้นมักจะเขียนว่า กระดาด ตัว ด เด็ก ตัวสุดท้าย ครูอาจจะใช้สีเขียวให้แตกต่างไป เมื่อเขียนคำว่า กระดาษ ที่ถูกต้อง ตัวสะกด ษ บ ฤทธิ ก็ให้ใช้สีเขียวเหมือนกับตัวสะกด ด เด็กนั้น เด็กก็จะเรียนรู้ว่า ตัวสะกดที่ไม่ตรงแม่นั้นและมีเสียงเหมือน ด เด็ก คือ ษ บ ฤทธิ นั่นเอง นี่เป็นเทคนิคหนึ่งในการใช้สอนการ

เขียน ซึ่งครูควรใช้เทคนิคเหล่านี้สอนเด็กในการเขียนสะกดคำ ฝึกให้เด็กเห็นบ่อย ๆ ถ้าเด็กเขียนผิด ครูควรแก้ไขทันที เพราะจะทำให้เด็กเรียนรู้วิธีการเขียนที่ถูกต้อง ครูจะต้องบอกให้เด็กเขียนแก้ไขทันทีทันทีใดถ้าเด็กเขียนผิด เป็นการฝึกความจำให้กับเด็กว่าที่ถูกเขียนอย่างไร แล้วทุกครั้งครูจะใช้บัตรภาพในการเรียนรู้ของเด็ก ถือเป็นสื่อทางสายตาให้เด็กจำ และใช้บัตรคำประกอบด้วยเพื่อให้เด็กเห็นภาพและคำไปพร้อม ๆ กัน จะได้เขียนได้อย่างถูกต้อง

11. การฝึกเขียน-แต่งประโยค เป็นปัญหาในการอ่านการเขียน เพราะเด็กจะนึกคำไม่ค่อยออกกับการนำคำมาเรียงร้อยให้เป็นข้อความที่ต่อเนื่องกันจนได้ใจความสมบูรณ์ ถือเป็นเรื่องยากสำหรับเด็ก การฝึกจากภาพ มาที่คำ แล้วแต่งเป็นประโยค ครูอาจใช้วิธีให้เด็กเห็นประโยคทั้งประโยค แต่คำในประโยคเหล่านั้นสลับที่กัน ให้เด็กนำคำเหล่านั้นมาเรียงใหม่ให้เป็นประโยค ช่วย让孩子เรียนรู้วิธีการแต่งประโยคได้โดยการเรียงคำก่อน และเริ่มจากคำเพียงคำเดียวเขียนประโยคจากสิ่งที่ได้เรียง แล้วเปลี่ยนประธานของประโยค เช่น แม่ไปตลาด เปลี่ยนเป็น พ่อไปตลาด ตาไปตลาด หรือเปลี่ยนที่คำกริยา เช่น แม่ซื้อของ เปลี่ยนเป็น แม่ขายของ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กเขียนและแต่งประโยคได้หลายๆ ประโยค แล้วเด็กสามารถนำประโยคเหล่านั้นมาเรียงร้อยด้วยคำเชื่อมต่าง ๆ เขียนรวมเรื่องเป็นเรื่องสั้น ๆ สำหรับเด็ก ๆ ได้ นี่ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยในด้านการเขียน

12. วิธีการถามคำถาม ครูควรฝึกการใช้คำถามให้แก่เด็ก ครูอาจเอาของใส่ถุง แล้วตั้งคำถามกับเด็กว่า ของในถุงเป็นอะไร ให้เด็กถามคุณครูแล้วครูก็จะตอบว่า ใช่หรือไม่ใช่ เป็นการฝึกเด็กให้รู้จักใช้คำถาม แต่งและเขียนประโยคคำถามอย่างง่าย ๆ แล้วก็ฝึกให้เด็กตอบด้วยตนเอง จนเด็กสามารถหาคำตอบได้ว่า ของที่อยู่ในถุงคืออะไร

เทคนิคและวิธีการเหล่านี้ ครูสามารถนำมาใช้ผสมผสาน โดยเลือกให้เหมาะกับเด็กแต่ละคน เพราะเด็กแต่ละคนมีวิธีการเรียนที่แตกต่างกัน บางคนเรียนรู้ได้ดีด้วยการใช้สายตา บางคนเรียนรู้ได้ดีด้วยการฟัง เพราะฉะนั้น ครูสามารถทำกิจกรรมโดยใช้ทุกกระบวนการทั้งการฟัง การดู การอ่าน การเขียนไปพร้อมกัน จะช่วยให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้สามารถเรียนอ่านเขียนจนใกล้เคียงกับเด็กปกติได้ โดยอาศัยการฝึกฝนจากคุณครูและการเอาใจใส่ในรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เราอาจจะเคยมองข้ามไป

แนวทางการจัดการศึกษาของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างซีท (SEAT)

การดำเนินการจัดการเรียนร่วมเป็นการดำเนินงานให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2546 และนโยบายของกระทรวงศึกษา

พบปัญหาในการดำเนินงานหลายประการ ทำให้การดำเนินการจัดการเรียนร่วมไม่มีประสิทธิภาพ ในปี พ.ศ. 2546 ดร.เบญจา ชลธารันนท์ รักษาการในตำแหน่งที่ปรึกษาด้านการศึกษาพิเศษและผู้ค้ำยโอกาส ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสำหรับคนพิการ : การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการเรียนร่วม ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็น คู่มือการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT Framework) นำมาใช้ในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ของกระทรวงศึกษา ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2547 เป็นต้นมา

หลักการ แนวคิด โครงสร้างซีท (SEAT)

เป็นการปฏิบัติการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยการจัดการทั้งระบบในโรงเรียน ครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญ ทั้งนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษและนักเรียนทั่วไป สภาพแวดล้อมทางกายภาพและบุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อม กิจกรรมการเรียนการสอน และเครื่องมือในการบริหารจัดการ เรียนร่วม มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไป ได้รับการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนเป็นเฉพาะบุคคล และเพื่อช่วยให้โรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมได้พัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (เบญจา ชลธารันนท์, 2546) ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ

1. นักเรียน (S: Student) ซึ่งมี 2 กลุ่มคือ นักเรียนทั่วไป และนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนเตรียมความพร้อมของเด็กทั้ง 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไป ทางโรงเรียนจะต้องเตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไปในโรงเรียน โดยการให้ข้อมูลเพื่อให้นักเรียนทั่วไปมีความรู้ ความเข้าใจ เกิดการยอมรับ สามารถให้ความช่วยเหลือและปฏิบัติต่อเด็กพิการหรือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษอย่างถูกต้อง ควรทำความเข้าใจและอธิบายลักษณะความพิการให้นักเรียนทั่วไปรู้จัก จัดสถานการณ์จำลอง การพานักเรียนไปเยี่ยมชมสถานที่ดูแลคนพิการ จัดกิจกรรมการสอนทักษะให้นักเรียนในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

กลุ่มที่ 2 เตรียมความพร้อมนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เด็กควรได้รับการเตรียมความพร้อมทันทีที่พบความพิการ เพื่อพัฒนาศักยภาพทุกด้าน โดยการกระตุ้นพัฒนาการในส่วนที่เหลืออยู่ฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการ การเตรียมความพร้อม ต้องเตรียมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและวิชาการ รวมทั้งการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน เตรียมทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น การทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมในการเคลื่อนไหว เพื่อให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด และอยู่ร่วมกับนักเรียนทั่วไปได้อย่างปกติสุข

2. สภาพแวดล้อม (E: Environment)

เป็นการปฏิบัติงานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และบุคคลที่เกี่ยวข้องใน

สภาพแวดล้อมของเด็ก การปรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ภายนอกและภายในอาคาร บุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมของเด็ก ครู พ่อแม่ ผู้ปกครองได้รับการประชาสัมพันธ์เผยแพร่เรื่องการจัดการเรียนร่วม มีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและร่วมมือในการจัดการเรียนร่วม มีครูผู้ได้รับมอบหมายชัดเจนในการดำเนินงาน ผู้ปกครอง นักเรียนยอมรับในการเรียนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ภายนอกอาคาร ได้แก่ สถานที่ตั้ง ตัวอาคาร ทางเข้า ทางเดิน ทางข้าม ต้นไม้ เป็นต้น และภายในอาคาร ได้แก่ พื้น ประตู บันได ทางลาด ทางเดินภายในอาคาร ซึ่งควรจัดให้มีความเหมาะสมกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเพื่อให้สภาพแวดล้อมที่มีจิตจำกัณน้อยที่สุด โรงเรียนควรพยายามให้เด็กได้เรียนร่วม ในชั้นเรียนทั่วไปมากที่สุด

2. บุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมของเด็ก ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครูและบุคลากรอื่น โรงเรียนทั่วไปที่มีการจัดการจัดการเรียนร่วม ผู้บริหารจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในโรงเรียนจะเป็นผู้นำและสร้างบรรยากาศของการยอมรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการจัดการเรียนร่วมประจำโรงเรียน ซึ่งควรประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ ครูทั่วไป ครูการศึกษาพิเศษ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคลากรภายนอก เพื่อกำหนดนโยบายในการจัดการเรียนร่วม แนวทางการดำเนินงาน บทบาทและหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน และรูปแบบในการจัดการเรียนร่วมครูทั่วไปและครูการศึกษาพิเศษต้องเป็นที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน โดยทำงานกันเป็นทีม

3. กิจกรรมการเรียนการสอน (A: Activities)

เป็นการปฏิบัติงานเกี่ยวกับกิจกรรมภายในและภายนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ที่จะช่วยให้นักเรียนปกติและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการพัฒนา ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งมีรายละเอียด 10 ข้อ ดังนี้

1. การบริหารจัดการหลักสูตร แบ่งเป็นการปรับหลักสูตรทั่วไป คือ ปรับหลักสูตรที่ใช้กับนักเรียนปกติมาใช้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ การจัดทำหลักสูตรเฉพาะ คือ หลักสูตรที่เป็นแนวทาง (หลักสูตรสำหรับหรือหลักสูตรคู่ขนาน) ซึ่งถือเป็นหลักสูตรเฉพาะบุคคลโดยพิจารณาจากระดับของความพิการจากแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลของนักเรียน

2. แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individual Education Program: IEP) เป็นแผนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของเด็กพิการ หรือที่มีความบกพร่อง ซึ่งมี

รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ที่นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องต้องการ เรียกชื่อย่อว่า IEP วัตถุประสงค์ในการใช้ IEP เพื่อเป็นแผนการจัดการศึกษาที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับเด็กคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะ IEP จะมีข้อมูลในการจัดเด็กเข้ารับบริการการศึกษาและบริการที่เกี่ยวข้องอื่น และเพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการกับกระบวนการตรวจสอบและกระบวนการสอนทั้งหมด ฉะนั้น IEP ในแง่ที่เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการตรวจสอบและกระบวนการสอน จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินผลและวิธีสอน

3. แผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan: IIP) เป็นแผนการสอนที่จัดขึ้นเฉพาะเจาะจงสำหรับเด็กพิการหรือที่มีความบกพร่องคนนั้น ๆ ในวิชาหรือทักษะที่เป็นจุดอ่อน แผนการสอนเฉพาะบุคคลนี้จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ใน IEP

4. การตรวจสอบทางการศึกษา (Educational assessment) เป็นกระบวนการที่ใช้วิธีการต่างๆ หลายวิธี ในการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวกับนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะกำหนดปัญหาและหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา วิชาการ การวางแผนการสอน และการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน

5. เทคนิคการสอน เทคนิคการสอนที่ควรนำมาใช้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มี 3 เทคนิค คือ เทคนิคแรก เป็นการวิเคราะห์งาน (Task analysis) เป็นเทคนิคการสอน และเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบหรือประเมินเด็กว่า มีทักษะในเรื่องนั้น ๆ แล้วหรือไม่ เทคนิคที่สองเป็นการสอนโดยเพื่อนช่วยสอน (Peer tutoring) เป็นเทคนิควิธีการสอนที่ให้เพื่อนนักเรียนช่วยสอนให้เพื่อนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ แบบตัวต่อตัว โดยเพื่อนช่วยสอนอาจเป็นนักเรียนชั้นสูงกว่าหรือนักเรียนชั้นเดียวกัน อายุเท่ากันแต่มีความสามารถสูงกว่ามาช่วยสอน เทคนิคที่สามเป็นเทคนิคระบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy system) ในการจัดการเรียนการสอนโดยเพื่อนช่วยเพื่อนในด้านวิชาการยังต้องอาศัยความร่วมมือของเพื่อนนักเรียนทุกคนในการส่งเสริมกำลังใจ และช่วยเหลืออำนวยความสะดวกเพื่อนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในเรื่องทั่วไป เช่น นำทางไปห้องเรียน ห้องน้ำ และโรงอาหาร อ่านหนังสือบนกระดานหรือแผ่นใส สื่อสารกับผู้อื่น

6. การรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน ในปัจจุบันใช้วิธีการทบทวนและปรับ IEP ปีละอย่างน้อย 2 ครั้ง รวมทั้งมีการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียนโดยสรุปจาก IIP ที่ใช้สอนเด็กในแต่ละสาระการเรียนรู้ ทักษะ และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะมีการระบุว่าประเมินโดยวิธีใดและใช้

เกณฑ์อะไร โดยอาจนำเสนอในรูปของกราฟแท่ง กราฟเส้นประกอบการบรรยาย หรือคิดเป็นคะแนนและเกรดในชั้นประถมศึกษา

7. การจัดกิจกรรมการสอนนอกห้องเรียนและชุมชน นอกจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดภายในชั้นเรียน และภายในโรงเรียนแล้ว ยังมีกิจกรรมนอกโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนควรมีการบริหารจัดการในเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัย ขานพาหนะ ที่พัก ฯลฯ เพื่อช่วยให้การเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นไปได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

8. การประกันคุณภาพ โรงเรียนควรจัดตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพการจัดการจัดการเรียนร่วม โดยที่คณะกรรมการการประกันคุณภาพ ควรประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับองค์ประกอบ หรือตัวบ่งชี้และเกณฑ์ในการประกันคุณภาพการจัดการเรียนร่วมอย่างชัดเจนกำหนดกิจกรรมการประกันคุณภาพการจัดการจัดการเรียน

9. การรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียน แล้วจำแนกและคัดแยกตามความต้องการจำเป็นพิเศษ ส่งต่อคนพิการเข้ารับการศึกษิตตามความสามารถและความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล เตรียมพร้อมในด้านความรู้หรือเจตคติให้บุคลากร เตรียมพร้อมในด้านสื่ออุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอน จัดตั้งคณะจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทุกคน ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลที่ได้จัดทำไว้ เพื่อพัฒนาคนพิการให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ

10. การจัดตารางเวลาให้บริการสอนเสริม การจัดตารางเวลาที่จะทำให้ทุกฝ่ายยอมรับเป็นสิ่งที่ยาก ฉะนั้นครูสอนเสริมจึงต้องคำนึงถึงดีกว่า ตารางเวลาที่จัดให้กับเด็กที่รับผิดชอบแต่ละคนนั้น เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของเด็กและครูด้วย ซึ่งรูปแบบการจัดตารางเวลามี 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบแรก เป็นการจัดให้นักเรียนแต่ละคนมารับบริการครั้งละไม่เกินครึ่งชั่วโมง แต่เด็กสามารถมารับบริการได้มากกว่า 1 ครั้งในหนึ่งวัน ในการจัดตารางเวลาการให้บริการนี้ ครูสอนเสริมเน้นการให้บริการสอนโดยตรงกับเด็ก โดยใช้สิ่งเสริมแรงและให้นักเรียนมีโอกาสทำแบบฝึกหัดด้วยตนเอง

รูปแบบที่สอง หากมีครูผู้ช่วยในห้องสอนเสริมอยู่ด้วย จะทำให้ครูสอนเสริมมีโอกาสได้ไปสังเกตนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องขณะเด็กอยู่ในชั้นเรียนปกติ หรืออาจมีเวลาตรวจสอบนักเรียนเป็นรายบุคคลได้มากขึ้น

รูปแบบที่สาม ครูสอนเสริมจะให้บริการแก่นักเรียน 2 หรือ 3 คน ในขณะเดียวกัน เป็นเวลาประมาณ 30 นาที โดยเป็นการสอนเฉพาะบุคคลถึงแม้เด็กนักเรียนในกลุ่มแต่ละกลุ่มจะคล้ายคลึงกัน แต่ก็ไม่เหมือนกัน

4. เครื่องมือ (T: Tools) การปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่นำมาใช้ช่วยในการบริหารจัดการเรียนร่วม มี 10 ประการ คือ

1. นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป็นการกำหนดทิศทางในการปฏิบัติงานและระบบการให้บริการที่ชัดเจน ทำให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนและบุคคลทั่วไป รวมทั้งพ่อแม่รับรู้ ว่า โรงเรียนมีโครงการจัดการเรียนร่วม

2. งบประมาณ โรงเรียนจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณให้เป็นการเฉพาะ เพื่อการจัดการจัดการเรียนร่วมให้กับเด็กพิการหรือที่มีความบกพร่องโดยการสรรหาแหล่งเงิน การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำบัญชีและการตรวจสอบ และการวิเคราะห์งบประมาณ

3. ระบบการบริหารจัดการ ทางโรงเรียนควรจัดโครงสร้างระบบการบริหารจัดการจัดการเรียนร่วม จัดระบบข้อมูล เกี่ยวกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากร ข้อมูลเครือข่าย ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อ การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล โรงเรียนจะต้องจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรบุคคล ทำแผนพัฒนาบุคลากร การสื่อสารภายในองค์กร การประสานงานกับบุคคลอื่น ได้แก่ การประสานงานกับผู้ปกครอง การประสานงานกับนักวิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญ

4. กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2545 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษา สำหรับคนพิการ พ.ศ. 2545

5. เทคโนโลยี หมายถึงเทคโนโลยีที่คนพิการใช้ ซึ่งได้มีการพัฒนาและการใช้ประโยชน์เทคโนโลยี เพื่อช่วยให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษดำรงชีวิตอิสระสามารถปฏิบัติงานและผลิตงานต่าง ๆ ออกมาได้

6. สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ อุปกรณ์ เครื่องมือ โครงสร้างทางสถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อช่วยให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ แต่ละประเภท ได้รับการศึกษาโดยสะดวก และสอดคล้องตามความจำเป็นของแต่ละบุคคล

7. สื่อ หมายถึง สื่อทางการศึกษา ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาหรือเครื่องมือช่วยให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม เกิดความเข้าใจดี ขึ้นและรวดเร็ว สื่อสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องหรือพิการแต่ละประเภทและแต่ละระดับ

8. บริการ หมายถึง บริการต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนการศึกษาของคนพิการแต่ละประเภท ได้แก่ บริการสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น เช่น การสอนเสริม การนำทาง การผลิตสื่อ ฯลฯ

9. ตำรา อาจจัดในรูปแบบอื่นที่นอกเหนือไปจากสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือเสียงสำหรับคนตาบอดและนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

10. ความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา หมายถึง มาตรการอื่นที่นอกเหนือจากสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ ที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของคนพิการ เช่น การปรับเนื้อหาหลักสูตร เทคนิคการสอน การประเมินผลสำหรับคนพิการ การจัดอาสาสมัคร การฝึกอบรมทักษะด้านอาชีพ

11. ครูการศึกษาพิเศษ หมายถึง ครูที่ได้รับการศึกษาสาขาพิเศษในระดับปริญญาตรีขึ้นไป หรือผู้ที่ได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงกำหนด

การบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างชีวิต มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. นักเรียน (S: Student)

นักเรียน หมายถึง การเตรียมความพร้อมนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และนักเรียนทั่วไป สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้กล่าวถึง การบริหารจัดการเรียนร่วม ในส่วนของนักเรียนมี 2 ประเภท คือ นักเรียนทั่วไป และนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และต่อมาได้กล่าวถึง การเตรียมนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ที่เรียนร่วมในชั้นเรียนมี 3 ประเภท คือ ประเภทแรก เป็นเด็กที่ได้รับการเตรียมความพร้อมมาแล้ว ประเภทต่อมาเป็นเด็กที่มาเข้าเรียนตามการศึกษาภาคบังคับ โดยผู้ปกครองไม่รู้ว่าเป็นเด็กของตนเอง บกพร่องทางสติปัญญาและมีปัญหาทางการเรียนรู้ และประเภทสุดท้ายเป็นเด็กที่ได้รับการส่งต่อมาจากหน่วยงานอื่น เช่น แพทย์ มูลนิธิ หรือสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ เพื่อการเรียนร่วม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543) ซึ่งสอดคล้องกับ ผดุง อารยะวิญญู (2542, หน้า 33) ที่กล่าวว่า นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทางโรงเรียนจะต้องเตรียมเด็กให้มีความพร้อมก่อนส่งเข้าเรียนร่วม เตรียมความพร้อมทางร่างกาย เด็กจะต้องเคลื่อนไหวได้ดีพอควรช่วยเหลือตนเองได้ในการรับประทานอาหาร การขับถ่าย การแต่งกาย การช่วยตนเองอื่น ๆ ความพร้อมด้านอารมณ์ ต้องมีอารมณ์มั่นคงพอควร สามารถควบคุมตนเองได้ ความพร้อมทางด้านสังคมเด็กต้องมีทักษะทางสังคมที่จำเป็นในการเรียนร่วม เช่น การสนทนากับเพื่อน การแบ่งปันของเล่นการรู้จักรอคอย ความพร้อมทางวิชาการ เช่น ทักษะการอ่าน การเขียน ด้านคณิตศาสตร์ ถ้านักเรียนมีปัญหาควรจัดบริการสอนซ่อมเสริม หรือให้ความช่วยเหลืออย่างอื่น นักเรียนทั่วไป ทางโรงเรียนต้องเตรียมเช่นเดียวกับการเตรียมครูผู้สอนนักเรียนทั่วไปโดย

ให้ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ยอมรับช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษอย่างถูกต้อง ข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ จัดกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติอาจทำได้โดยหลายวิธี เช่น การแจกแผ่นปลิว แผ่นพับ การประชุมชี้แจง การสัมมนา การอภิปราย การแสดงนิทรรศการ การแสดงละคร หรือบทบาทสมมุติ ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับนักเรียนตามโครงสร้างชีวิตที่กล่าวถึง การเตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไปเรื่องการให้ความรู้ความเข้าใจนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมีการเตรียมทางการช่วยเหลือ ตนเอง ทางด้านอารมณ์ สังคม การอยู่ร่วมกัน

นักเรียนมีสองกลุ่ม กลุ่มแรกเป็นนักเรียนทั่วไปต้องเตรียมความพร้อมเรื่องข้อมูล ความรู้ จัดกิจกรรมให้เกิดความเข้าใจ การยอมรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีทักษะในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ได้อย่างถูกวิธีและเท่าที่จำเป็น กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ จะต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านร่างกายการช่วยเหลือตนเอง วิชาการ อารมณ์ สังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

2. สภาพแวดล้อม (E: Environment)

สภาพแวดล้อม หมายถึง การจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ในการจัดการเรียนร่วม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้เสนอการจัดสภาพแวดล้อม ในด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ อาคารเรียน ห้องเสริมวิชาการ ห้องน้ำห้องส้วม ในด้านบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูประจำชั้นเรียน ครูประจำชั้นพิเศษ และครูเสริมวิชาการ

การจัดสภาพแวดล้อมไว้สอดคล้องกันแต่เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อและบริการอื่นใดทางการศึกษา ให้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ส่วนด้านบุคลากรได้เพิ่ม ครูเวียนสอนและครูแนะแนว และผดุง อารยะวิญญู (2542, หน้า 42) กล่าวถึง การจัดห้องเรียน ซึ่งหมายถึง การจัดวางตำแหน่งโต๊ะ เก้าอี้ ตลอดจนอุปกรณ์บางอย่างในห้องเรียนให้เหมาะสม การจัดมุมใดมุมหนึ่งของห้องเรียน เช่น มุมอ่านหนังสือ มุมอิสระ การจัดโต๊ะ และเก้าอี้ในลักษณะที่ทำให้ครูและนักเรียนเคลื่อนไหวได้สะดวก ถ้ามีนักเรียนที่นั่งรถเข็นเรียนร่วมอยู่จะต้องจัดแปลงสถานที่ หากจำเป็นเพื่อให้เด็กเคลื่อนย้ายในห้องเรียนหรือเข้าออกนอกห้องเรียนได้โดยสะดวก การจัดที่นั่งเรียนให้เหมาะกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เช่น เด็กบกพร่องการได้ยินให้นั่งแถวหน้า เด็กที่เสียสมาธิง่าย ไม่ควรนั่งใกล้หน้าต่างหรือประตู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) ได้กล่าวถึง สภาพแวดล้อมในการเรียนเพิ่มเติมคือ

การจัดห้องเรียน บรรยากาศในห้องเรียนและกระบวนการในการสื่อสาร บุคคลที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของเด็ก

การเรียนรู้ร่วมอาจไม่ประสบความสำเร็จหากไม่ได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นควรให้ข้อมูลที่เป็นแก่ทุกฝ่าย ตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนเข้าใจเหมือนกัน บุคคลที่เกี่ยวข้องที่ควรได้รับความร่วมมือ ได้แก่ บุคคลต่อไปนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน ต้องมีความรู้เข้าใจถึงลักษณะความต้องการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ต้องมีการให้ข้อมูล จัดการอบรมเพื่อให้ผู้บริหารเข้าใจสนับสนุนในการจัดการเรียนร่วม

2. ครูสอนนักเรียนทั่วไป ควรรู้วิธีปฏิบัติต่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษควรมีการประชุมครูทุกคนในโรงเรียนให้ทราบ นอกจากครูแล้วบุคลากรทุกคนในโรงเรียนควรทราบเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม ทราบวิธีปฏิบัติต่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ และครูควรรู้วิธีสอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ บุคคลต่อไป คือผู้ปกครอง ทางโรงเรียนควรให้ความรู้และข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับการเรียนร่วม ควรบอกประโยชน์ที่จะได้รับการเรียนร่วม วิธีการเรียนร่วม วิธีปฏิบัติต่อเด็กที่บ้าน ลักษณะของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ แนวทางการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง การเรียนร่วมจะประสบความสำเร็จได้ดี ควรได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง องค์ประกอบจะช่วยให้การเรียนร่วมประสบความสำเร็จต้องมีการประสานร่วมมือกันระหว่างครู ซึ่งสอดคล้องกับด้านสิ่งแวดล้อมของโครงสร้างชีวิต ประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพการปรับภายนอกและภายในอาคาร บุคคลที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครองครู และบุคลากรอื่นโรงเรียนทั่วไปที่มีการจัดการจัดการเรียนร่วม ผู้บริหารจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในโรงเรียน จะเป็นผู้นำและสร้างบรรยากาศของการยอมรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วม ในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน จะต้องพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการจัดการเรียนร่วมประจำโรงเรียน ซึ่งควรประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ ครูทั่วไป ครูการศึกษาพิเศษ พ่อแม่ผู้ปกครอง และบุคลากรภายนอก เพื่อกำหนดนโยบายในการจัดการจัดการเรียนร่วม แนวทางการดำเนินงาน บทบาทและหน้าที่ของบุคลากรทุกคนใน โรงเรียน และรูปแบบในการจัดการเรียนร่วมครูทั่วไปและครูการศึกษาพิเศษ ต้องเป็นที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน โดยทำงานกันเป็นทีมสรุปว่าสภาพแวดล้อมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และบุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมของเด็ก การปรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ภายนอกและภายในอาคาร บุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมของเด็ก ครู พ่อแม่ ผู้ปกครองได้รับการประชาสัมพันธ์เผยแพร่เรื่องการจัดการเรียน

ร่วม มีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย และร่วมมือในการจัดการเรียนร่วม มีครูผู้ได้รับมอบหมายชัดเจน ในการดำเนินงาน ผู้ปกครองนักเรียนยอมรับในการเรียนร่วม

3. กิจกรรมการเรียนการสอน (A: Activities)

กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมภายในและภายนอกห้องเรียน เป็นส่วนหนึ่งของการ จัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ที่จะช่วยให้นักเรียนปกติและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการ พัฒนา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้เสนอการจัดกิจกรรม การเรียนร่วม ที่เด็กจะต้องได้รับนอกเหนือจากการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดให้ 5 ลักษณะคือ

1. ห้องเสริมวิชาการ ซึ่งเป็นห้องที่ประกอบ ด้วยสื่อ อุปกรณ์ เครื่องมือ ตลอดจนหนังสือ ที่จำเป็นสำหรับผู้รับบริการ
2. ครูเสริมวิชาการพิเศษ เป็นครูการศึกษาพิเศษ ที่ทำหน้าที่สอนนักเรียนที่มีความ ต้องการพิเศษเพิ่มเติมจากการที่ได้เรียนในห้องเรียนปกติ
3. ศูนย์วิชาการ เป็นการจัดเตรียมด้านการศึกษาพิเศษให้กับนักเรียนที่มีความต้องการ พิเศษนอกเหนือจากที่ได้รับในชั้นเรียนปกติ
4. ครูเวียนสอน เป็นครูที่เดินทางจากโรงเรียนหนึ่งไปยังอีก โรงเรียนหนึ่งหรืออีกหลาย แห่ง เพื่อทำหน้าที่สอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ
5. ครูที่ปรึกษา มีหน้าที่ให้คำแนะนำ ปรึกษาแก่ครูที่สอนนักเรียนปกติ ในการปฏิบัติต่อ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

หลักการสอนที่เหมาะสมที่จะใช้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มี 13 ข้อ ดังนี้

1. สอนจากสิ่งที่ยากที่สุด เริ่มสอนเด็กด้วยเนื้อหาที่ต่ำกว่าระดับความสามารถของเด็ก เล็กน้อย เพื่อให้เด็กรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จในการเรียน ทำให้เด็กมีกำลังใจที่เรียนต่อไปใน เนื้อที่ยากขึ้น การเริ่มต้นในลักษณะนี้เป็นสิ่งจำเป็น และมีความสำคัญมากสำหรับนักเรียนที่มีความ ต้องการพิเศษ การเริ่มต้นที่ดีจะช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้อง ทำให้เด็กมีความรู้สึกว่าเขาประสบความสำเร็จ
2. ใช้ประสบการณ์ตรง เด็กจะเรียนรู้ได้ดีต้องอาศัยประสบการณ์เดิมการเรียนการสอนที่ดีจึงควรคำนึงถึงประสบการณ์เดิมของเด็กเป็นสำคัญ และควรสอนโดยใช้ประสบการณ์ตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ประสบการณ์ตรงมิได้จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ ประสบการณ์กับสิ่งที่ปรากฏการณ์เท่านั้น แต่ยังหมายถึงการให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษา หา ความรู้ด้วยตนเอง นักการศึกษาที่มีความเชื่อว่า การสอนโดยใช้ประสบการณ์ตรง ช่วย让孩子เรียนรู้ ได้มากกว่าการสอนโดยครูเป็นผู้บรรยายแต่ผู้เดียว

3. ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ตามขีดความสามารถของตน เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กก็ย่อมแตกต่างกัน การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้นควรจัดให้สอดคล้องกับความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก ด้วยเหตุนี้ การสอนเด็กพิเศษจึงควรสอนเป็นรายบุคคล เด็กแต่ละคนจะมีความก้าวหน้าในการเรียนไม่เหมือนกัน และใช้เวลาในการเรียนเรื่องเดียวกันแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสามารถและความพร้อมของเด็กแต่ละคน

4. ให้แรงเสริมอย่างมีประสิทธิภาพ แรงเสริมหรือการเสริมแรง (Reinforcement) หมายถึง คำชมหรือสิ่งของที่ครูให้แก่เด็กเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยที่เด็ก พึงพอใจในแรงเสริมที่ครูให้และแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ซ้ำอีก การให้แรงเสริมจะต้องให้เป็นระบบ

5. กระตุ้นให้เด็กใช้ความคิด ลักษณะการเรียนการสอนของครูบางคนไม่เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น และไม่ส่งเสริมให้เด็กใช้ความคิด

6. ให้เด็กมีโอกาสดisplayความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้นำควรได้รับการส่งเสริมตั้งแต่เมื่อเด็กยังมีอายุน้อย เพื่อให้เด็กมีโอกาสนพัฒนาความเป็นผู้นำและใช้ความเป็นผู้นำได้เต็มที่เมื่อเด็กเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่

7. ให้เด็กเรียนจากเพื่อน การเรียนจากเพื่อนเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ได้ผลดีและนำมาใช้ได้กับนักเรียนปกติและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ การให้เด็กเรียนจากเพื่อนนี้ หากครูดูแลอย่างใกล้ชิดและจัดการอย่างมีระบบแล้ว จะช่วยให้เด็กเรียนรู้จากกันและกันได้มากที่สุด

8. ให้โอกาสเด็กเลือกเรียน การให้โอกาสเด็กให้เลือกเรียน หรือเลือกทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจ สิ่งหนึ่งที่ใช้ได้ผลดีและใช้ควบคู่กับการให้เด็กเลือกกิจกรรมในการเรียน คือ “เวลานอก” ซึ่งหมายถึง เวลาที่เด็กกระทำกิจกรรมที่ตนเองชอบตามลำพัง และการประกอบกิจกรรมนั้นไม่เป็นรบกวนแก่เด็กคนอื่น ๆ การให้เวลานอกลักษณะนี้เป็นการให้แรงเสริมอย่างหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้เด็กทำงานเร็วขึ้น แต่งานที่ทำจะต้องถูกต้องด้วย

9. สอนจากสิ่งที่เด็กคุ้นเคยไปหาสิ่งที่เด็กไม่คุ้นเคย เด็กจะเรียนได้ดีหากเด็กมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียนอยู่ก่อนแล้ว

10. ทบทวนบทเรียนบ่อย ๆ การทบทวนสิ่งที่เรียนไปแล้วเป็นสิ่งจำเป็นเพราะในบางครั้งเด็กอาจลืมได้ง่ายหากบทเรียนนั้นไม่อยู่ในความสนใจของเด็ก การทบทวนจนช่วยให้ความคงทนในการจำมาก

11. แสดงผลการเรียนให้เด็กเห็นโดยเร็ว หากเป็นไปได้ครูควรแจ้งผลการสอบให้เด็กทราบโดยเร็วในขณะที่เด็กมีความกระตือรือร้นอยากทราบผลการเรียนอยู่ หากแจ้งผลช้าความกระตือรือร้นของเด็กก็จะลดลง อันเป็นผลทำให้เด็กไม่ยอมปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น

12. จัดห้องเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นจำนวนมากที่ไม่ค่อยมีสมาธิในการเรียน หากมีสิ่งรบกวนจะยิ่งทำให้เด็กขาดสมาธิมากขึ้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า ห้องเรียนสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษควรเป็นห้องเรียนที่มีจัดจัดห้องสวยงามและปราศจากเสียงรบกวนจากภายนอก

13. สังเกตเด็กควบคู่กันไปกับการสอน การสังเกตในแง่ของพฤติกรรมและการเรียนรู้ของเด็กมีความสำคัญและจำเป็นอย่าง การสังเกตของครูควบคู่ไปกับการสอนจะช่วยให้ครูสามารถวินิจฉัยเด็กได้อย่างแม่นยำมากขึ้น และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กพิเศษได้ดียิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จว่า ประกอบด้วย องค์ประกอบเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ เป้าหมายในการเรียน ภาระงานที่จะประสบผลสำเร็จ เนื้อหาในการพัฒนาความสัมพันธ์กับการเรียนที่ผ่านมา การปรับปรุงหลักสูตร องค์ประกอบเกี่ยวกับการสอน ได้แก่ วงจรการสอน การสอนที่หลากหลายจากที่กล่าวมาทั้งหมดสอดคล้องกับ โครงสร้างชีวิตในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมภายในและภายนอกห้องเรียน เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ที่จะช่วยให้นักเรียนปกติและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการพัฒนา ประกอบด้วย การปรับหลักสูตรทั่วไป การจัดทำหลักสูตรเฉพาะนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) การจัดทำแผนเฉพาะบุคคล (IIP) เทคนิคการสอนโดย การวิเคราะห์งาน การสอนโดยเพื่อนช่วยสอน ระบบเพื่อนช่วยเพื่อน การสอนทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน การตรวจสอบการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน การประกันคุณภาพการศึกษาการเรียนร่วม การจัดการเวลาสอน สรุปการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมภายในและภายนอกห้องเรียน ประกอบด้วย การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) การตรวจสอบ เทคนิคการสอน การรายงานความก้าวหน้านักเรียน การจัดกิจกรรมการสอนนอกห้องเรียนและชุมชน การประกันคุณภาพ การรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และการจัดการเรียน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยให้นักเรียนทั่วไปและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการพัฒนา ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม

4. เครื่องมือ (T: Tools)

เครื่องมือ หมายถึง สิ่งที่น่ามาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเรียนร่วม ช่วยให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เกิดการเรียนรู้และดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้กล่าวถึง การจัดเพื่อเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนร่วม มีข้อควรพิจารณา 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนแรก ขั้นเตรียมงาน ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้นักลากรทุกคนในโรงเรียนและชุมชนเข้าใจแนวคิด หลักการ และการทำงานในการให้บริการการเรียน นอกจากนี้เด็กนักเรียนทุกคนในโรงเรียนก็ควรได้รับทราบถึงโครงการและข้อควรปฏิบัติต่าง ๆ ด้วยซึ่งในขั้นตอนนี้ ยังแบ่งออกเป็นการเตรียมงานย่อยอีก 4 ด้าน คือ

1. การจัดเตรียมอาคารสถานที่ เช่น ถ้าจะรับเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ อาคารสถานที่ควรมีทางลาดเพื่อความสะดวกในการใช้รถเข็น หรือการเคลื่อนที่โดยใช้ไม้ค้ำยันห้องน้ำควรปรับสภาพให้กว้างพอเหมาะ

2. การจัดเตรียมอุปกรณ์พิเศษ ในการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมทางโรงเรียนอาจไม่ต้องเตรียมอุปกรณ์พิเศษมากนัก อุปกรณ์และเครื่องมือส่วนใหญ่เป็นเรื่องเฉพาะตัวที่เด็กมีใช้เองอยู่แล้ว เช่น เครื่องช่วยฟังสำหรับเด็กหูตึง เครื่องบันทึกเสียงขนาดเล็กสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น สำหรับเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับเด็กตามประเภทของความบกพร่อง ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น โรงเรียนควรจัดหาเครื่องพิมพ์ดีดเบรลล์ อุปกรณ์เกี่ยวกับอักษรเบรลล์ หนังสือที่มีตัวอักษรขนาดใหญ่ อักษรนูน เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ทางโรงเรียนควรต้องเตรียมโต๊ะ เก้าอี้เลื่อน ไม้ค้ำยัน ไม้เท้า (ยกเว้นเด็กอาจเตรียมเอง) เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ทางโรงเรียนควรจัดเครื่องขยายเสียง อาจเป็นแบบบลูป หรือ แบบ FM ก็ได้

3. การจัดเตรียมบริการที่เกี่ยวข้อง เช่น บริการแนะแนว บริการแก้ไขการพูด บริการด้านกายภาพบำบัด

4. การเตรียมบุคลากร มีความจำเป็นในการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมนอกจากบุคลากรที่มีโรงเรียนปกติ ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้นแล้ว ก็ยังต้องคำนึงถึงบุคลากรพิเศษ เช่น ครูประจำชั้นพิเศษ ครูเวียนสอน ครูสอนเสริมวิชาการ ครูสอนพูด และครูแก้ไขการพูด แพทย์ นักจิตวิทยา นักกายภาพบำบัด ฯลฯ ซึ่งจะต้องทำงานร่วมกัน

ขั้นตอนที่สอง ขั้นดำเนินงาน ได้แก่ การรับนักเรียนเรียนร่วม จะต้องไม่คำนึงถึงระดับประเภท และระดับความพิการต้องให้โอกาสแก่เด็กทุกคน การจัดชั้น จำนวนนักเรียนในแต่ละชั้น โดยทั่วไปไม่ควรมีมากนัก อาจจะประมาณ 3-5 คน การเอาใจใส่เด็กเป็นรายบุคคลยังเป็นเรื่อง

จำเป็น เพราะเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก การทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) เป็นเรื่องที่สำคัญมาก การวางแผนการดำเนินงาน การประเมินผลที่รัดกุมถูกต้องจะช่วยพัฒนาเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวครู นอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจเด็ก เต็มใจช่วยเหลือเด็กเป็นเพื่อนเด็ก แล้วควรเป็นผู้มีอารมณ์ขัน ยืดหยุ่นให้กำลังใจเด็กและมีสุขภาพจิตดีสามารถทำงานร่วมกับผู้ปกครอง ครูในชั้นเรียนปกติอื่นๆ ตลอดจนบุคลากรที่จำเป็นต้องเกี่ยวข้อง เช่น นักจิตวิทยา แพทย์ นักโสตสัมผัสส นักแก้ไขการพูด นักกายภาพบำบัด เป็นต้น ควรมีการติดตาม ประเมินผล และนำผลที่ได้มาปรับปรุงการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน

ดังนั้นอาจกล่าวสรุปได้ว่า การบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยใช้โครงสร้างชีวิต เป็นการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีการบูรณาการองค์ประกอบทุกด้าน ทั้งนักเรียน สิ่งแวดล้อม กิจกรรมการเรียนการสอน และเครื่องมือในการบริหารเพื่อสนองตอบความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นเฉพาะบุคคล ทำให้เกิดผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เข้ามาเรียนร่วมกับนักเรียนปกติในโรงเรียนปกติมากยิ่งขึ้น

โปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล

โปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล หรือ ชื่อย่อ IEP เป็นโปรแกรมที่จัดขึ้นเฉพาะนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษแต่ละคน โดยเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาการที่คาดหวัง และยังช่วยให้ครูมีทิศทางการสอนที่ชัดเจน รายละเอียดในโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลเป็นข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน การกำหนดระดับความสามารถของนักเรียน จุดมุ่งหมายระยะสั้น ระยะยาว ระยะเวลา การประเมินผล และจำเป็นต้องได้รับการรับรองจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน ครู ตัวแทนคณะกรรมการการสถานศึกษา ทั้งนี้การทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลต้องมีขั้นตอนที่ชัดเจน การรวบรวมข้อมูลจากรายงานต่าง ๆ ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษบันทึกจากผู้ปกครอง ครูในชั้นเรียนที่ผ่านมา แม้กระทั่งรายงานทางการแพทย์จากโรงพยาบาล การจัดทำโปรแกรมควรมีการประชุมบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดทิศทางของโปรแกรมและขั้นตอนการใช้โปรแกรม ซึ่งต้องประเมินผลตามศักยภาพของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษแต่ละคน

อย่างไรก็ตามการใช้โปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลอาจพบอุปสรรค ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตร การดำเนินงานด้านงบประมาณ นักเรียนที่เข้าเรียนร่วม ผู้ปกครองและการติดตาม ประเมินผลการเรียนร่วม ซึ่งผู้ให้บริการทางการศึกษาจำเป็นต้องคำนึงและหาแนวทางการแก้ไขอุปสรรคเหล่านี้ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้สภาพบ่งชี้ความสำเร็จที่ต้องการบรรลุเป้าหมายของ

การจัดโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล คือ นักเรียน ครูผู้สอน ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ปกครอง และศึกษานิเทศก์ ที่ร่วมกันผลักดันให้โปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้นควรใช้ของจริง หุ่นจำลอง หรือสิ่งที่สามารถใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสอนที่ให้อรรถาธิบายถูกต้อง จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจได้รวดเร็ว ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการบริการสังคมด้านการศึกษา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559) มีแนวคิดเกี่ยวกับ “การจัดบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิขั้นพื้นฐาน เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันระดับปัจเจก และสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการพัฒนาประเทศ มุ่งพัฒนาระบบบริการสาธารณะให้มีคุณภาพและมีช่องทางการเข้าถึงอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง การจัดหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย การเข้าถึงระบบสาธารณสุขโลก พัฒนาระบบสวัสดิการทางสังคมให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ พัฒนาระบบการเงินฐานรากและระบบการออมที่หลากหลาย เสริมสร้างเจตคติด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย และพัฒนาระบบฐานข้อมูลในการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมประชาชนทุกคนตามสิทธิ และสามารถเข้าถึงบริการอย่างมีประสิทธิภาพ นโยบายเน้นการกระจายบริการสังคมให้ถึงมือประชากรในชนบทอย่างกว้างขวาง โดยดำเนินการให้สอดคล้องและสนับสนุนงานพัฒนาเศรษฐกิจที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนา ฯ อย่างจริงจัง และจะระดมงบประมาณและกำลังคนทั้งในภาคของรัฐบาลและเอกชนมาสนับสนุนแผนงานด้านนี้ เพื่อจัดช่องว่างของการให้บริการทางสังคมระหว่างชนบทกับเมืองให้เกิดผล”

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 กำหนดว่า การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษา ขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และวรรคสอง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิด หรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง สาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษา เกี่ยวกับสิทธิและโอกาสทางการศึกษาของเด็กทุกประเภท ทำให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้

กำหนดหลักการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยว่า การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา โดยต้องคำนึงถึงความสนใจ และความต้องการของเด็กทุกคนทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือเด็กที่มีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่น และกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองได้ตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดีและคนเก่งของสังคม สอดคล้องกับ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพทาง เศรษฐกิจ สังคม โดยความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กร เอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น จากหลักการของหลักสูตร การศึกษাপฐมวัยแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกประเภท รวมถึงเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

การบริหารและการจัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วม

การศึกษาพิเศษ หมายถึง การศึกษาที่จัดสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งเด็กเหล่านี้ ไม่อาจได้รับประโยชน์เต็มที่จากการศึกษาที่จัดให้กับเด็กปกติ ดังนั้นการศึกษาพิเศษจึงแตกต่างไปจากการศึกษาสำหรับเด็กปกติ ในด้านที่เกี่ยวกับวิธีสอน กระบวนการ เนื้อหาวิชา (หลักสูตร) เครื่องมือและอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นการศึกษาพิเศษควรจัดให้สนองความต้องการและ ความสามารถของแต่ละบุคคล

เด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนเรียนร่วมสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ จำแนกเป็น 10 ประเภท ได้แก่ 1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น 2. เด็กที่ มีความบกพร่องทางการได้ยิน 3. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 4. เด็กที่มีความบกพร่องทาง ร่างกายและการเคลื่อนไหว 5. เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ 6. เด็กที่มีความบกพร่องทาง พฤติกรรม 7. เด็กออทิสติก 8. เด็กสมาธิสั้น 9. เด็กที่มีความบกพร่องซ้ำซ้อน 10. เด็กปัญญาเลิศ

การจัดการเรียนร่วม

การเรียนร่วม (Integrated education) หมายถึง การที่เด็กมีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กปกติ โดยได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากบุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่ายให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นทางร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ สติปัญญา และการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กให้ได้ดีที่สุด

วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนร่วม

1. เด็กพิการมีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนใกล้บ้าน หรือไม่ต้องเดินทางไปโรงเรียนพิเศษที่อยู่ห่างไกลบ้านมากจนเป็นภาระของผู้ปกครองและยังเป็นการประหยัดเวลาที่ต้องใช้ในทางโดยอาจใช้เวลาในการเดินทางมาทำการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อการพัฒนาของเด็กเอง
2. เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองไม่ต้องส่งบุตรไปอยู่โรงเรียนประจำ
3. เด็กพิการได้ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว มีโอกาสประพฤติปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัว โดยไม่เกิดความรู้สึกว่าถูกแบ่งแยกไปด้วยเหตุของความพิการ
4. เด็กพิการมีโอกาสเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสังคม ซึ่งนับว่าเป็นประสบการณ์โดยตรง เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเรียนรู้
5. สังคมเข้าใจและยอมรับเด็กพิการว่ามีความสามารถเช่นเดียวกับเด็กปกติและยังช่วยให้เด็กพิการอยู่ร่วมกับสังคมได้

รูปแบบการเรียนร่วม

1. เรียนร่วมในชั้นปกติ เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ และเรียนเหมือนกับเด็กปกติทุกประการ เด็กที่จะเข้าเรียนในลักษณะนี้ได้ ควรเป็นเด็กที่มีความพิการน้อย มีความฉลาดและมีความพร้อมในด้านการเรียนตลอดจนวุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคม
2. เรียนร่วมในชั้นปกติและมีครูพิเศษให้คำแนะนำปรึกษา การเรียนร่วมวิธีนี้คล้ายคลึงกับวิธีแรก กล่าวคือ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติเต็มเวลา แต่มีครูการศึกษาพิเศษคอยช่วยเหลือครูประจำชั้นและครูประจำวิชา
3. เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเวียนสอน เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติ และรับบริการด้านการสอนเพิ่มเติมจากครูการศึกษาพิเศษซึ่งจะเดินทางไปตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กเนื่องจากมีจำนวนเด็กในแต่ละโรงเรียนไม่มากนัก (อาจประมาณ 2-3 คนต่อโรงเรียน) ครูจึงเดินทางจากโรงเรียนหนึ่งไปยังอีกโรงเรียนหนึ่ง เมื่อครบสัปดาห์ ก็วนกลับมาสอนเด็กกลุ่มเดิมในโรงเรียนเดิมอีก จึงเรียกครูประเภทนี้ว่า ครูเดินสอนหรือครูเวียนสอน

4. เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเสริมวิชาการ ครูเสริมวิชาการคือครูการศึกษาพิเศษที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ในห้องเสริมวิชาการ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษจะเข้ามาเรียนกับครูเสริมวิชาการวันละ 1-2 ชั่วโมง หรือมากกว่านั้นขึ้นอยู่กับความต้องการพิเศษของเด็ก ครูเสริมวิชาการยังมีหน้าที่ในการให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูปกติในการปฏิบัติต่อเด็กประเภทนี้อีกด้วย

5. ชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ และเรียนร่วมบางเวลา เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษไว้ในชั้นเดียวกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีครูประจำชั้นสอนแทบทุกวิชา ยกเว้นบางวิชาที่เด็กต้องไปเรียนร่วมกับเด็กปกติ เช่น พลศึกษา ศิลปะ หรือกิจกรรมนอกหลักสูตรอื่น ๆ

6. ชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติ เป็นการจัดเด็กพิเศษที่มีความบกพร่องประเภทเดียวกันไว้เป็นกลุ่มเดียวกัน และเป็นกลุ่มขนาดเล็ก เด็กเหล่านี้เรียนในชั้นพิเศษตลอดเวลา ครูประจำชั้นสอนทุกวิชา การเรียนร่วมในลักษณะนี้เหมาะสำหรับเด็กที่มีความพิการค่อนข้างมาก

การเตรียมการเรียนร่วม

1. การเตรียมบุคลากร เพื่อให้ผู้บริการมีความเข้าใจคนพิการและสนองนโยบายการจัดการศึกษาแก่คนพิการ เช่น

ครูประจำชั้นเรียนร่วมเด็กปกติ/ครูประจำวิชา ควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับคนพิการ มีเมตตาเห็นความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเด็กพิการ และจะต้องประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

ครูเสริมวิชาการ จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ คือ ภาษามืออักษรเบรลล์

นักเรียนปกติมีเจตคติ ยอมรับความหลากหลายของบุคคล และความแตกต่างการปฏิบัติ

ต่อผู้พิการ

ผู้ปกครอง/ชุมชน ทางโรงเรียนต้องแจ้งให้ทราบโดยชี้แจงเหตุผลความจำเป็นทั้งให้ความเข้าใจในการปฏิบัติต่อเด็กพิการ ซึ่งเป็นบุตรหลานในชุมชน

2. การเตรียมสิ่งแวดล้อม

สภาพทั่วไปของโรงเรียน ต้องมีความพร้อมที่จะให้เด็กพิการเข้าเรียน เช่น ทางลาด และราวจับ พื้นผิวทางเดินต้องเรียบ

ห้องเรียน ควรเป็นชั้นล่างมีการปรับระดับในการใช้รถเข็นหรือการเคลื่อนไหวโดยใช้ไม้เท้า

ห้องเสริมวิชาการ ควรมีอุปกรณ์ เครื่องมือเอกสาร หนังสือที่จำเป็นต้องใช้ในการสอนเด็กพิการ เช่น หนังสือเบรลล์ เครื่องพิมพ์เบรลล์เป็นต้น

3. การเตรียมเด็กพิการเข้าเรียนร่วม

ควรมีอายุอยู่ในวัยเดียวกับเด็กปกติ ไม่ควรมี IQ ต่ำกว่า 50 ควรได้รับความเตรียมความพร้อม คือ สามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกับสังคม ผู้ปกครองต้องสนใจในการพัฒนาเด็กพิการร่วมกับครูการศึกษาพิเศษ

การดำเนินการเพื่อการเรียนร่วม

1. จัดตั้งคณะกรรมการรับพิชชอบ มีผู้บริหารและครูทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและประสานกับบุคคลหลายฝ่าย เช่น นักจิตวิทยา นักการศึกษาพิเศษ แพทย์ ผู้ปกครอง โดยเฉพาะในการจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล

2. จัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเด็กพิการ เช่น ความพิการ ประวัติการฟื้นฟูในด้านต่างๆ

3. จัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยจัดตั้งเป็นคณะทำงาน

4. หากเด็กพิการเรียนบางวิชาไม่ได้ หรือไม่ถึงเกณฑ์ ให้ปรับเนื้อหาหรือกิจกรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพของเด็กพิการ

5. จัดเตรียมทักษะทางอาชีพแก่เด็กพิการ

6. ติดตามประเมินผลและความช่วยเหลือเด็กพิการที่จะจบการศึกษาจากโรงเรียนให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมโดยการพึ่งพาตนเอง

7. ในกรณีที่เด็กพิการจำเป็นต้องฟื้นฟูสมรรถภาพด้านต่างๆ ให้โรงเรียนประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การทำกายภาพบำบัดการฝึกพูด และให้จัดครูการศึกษาพิเศษทำหน้าที่สอนเสริมทักษะที่จำเป็น เช่น ทักษะความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและทักษะการเคลื่อนไหวสำหรับคนตาบอด

หลักการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ คือ สอนจากสิ่งที่ยากที่สุด สอนจากประสบการณ์ตรง ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ตามความสามารถของเด็ก ใช้แรงเสริมอย่างมีประสิทธิภาพ กระตุ้นให้เด็กใช้ความคิด ให้เด็กมีโอกาสแสดงความเป็นผู้นำ ให้เด็กได้เรียนจากเพื่อน ให้โอกาสเด็กเลือกเรียนจากเพื่อน ให้โอกาสเด็กเลือกเรียน สอนจากสิ่งที่คุ้นเคยไปหาสิ่งที่ไม่คุ้นเคย ทบทวนบทเรียนบ่อย ๆ แสดงผลการเรียนให้เด็กเห็นโดยเร็ว จัดห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้และสังเกตเด็กควบคู่ไปกับการสอน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

เกษม ทองสัมฤทธิ์ (2540) ได้สำรวจความต้องการของผู้บริหาร ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโครงการเด็กพิการเรียนร่วมเด็กปกติในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารและครูต้องการการนิเทศด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอนและด้านการวัดประเมินผล

กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา (2540) ได้ศึกษาและวิเคราะห์การจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทย พบว่า ผู้ปกครองของเด็กพิการมีความต้องการให้จัดการศึกษา แก่เด็กพิการในรูปแบบการเรียนร่วมในโรงเรียนปกติ โดยใช้หลักสูตรปกติที่ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการ

นิลบล ทูรานุกาพ (2540) ได้ประเมินโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กพิการเรียนร่วมเด็กปกติของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ทักษะคติของบุคลากรที่มีต่อการจัดการศึกษาพิเศษเป็นอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร คือบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจ และเห็นว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการควรจัดตั้งเป็นโรงเรียนเฉพาะจะได้ผลมากกว่าจัดในรูปแบบเรียนร่วม การขาดบุคลากร งบประมาณมีจำนวนจำกัด เป็นปัญหาการดำเนินงาน โดยเฉพาะสื่อการเรียนการสอน เครื่องมือ อุปกรณ์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องด้านอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้จะทำให้การเรียนได้ผลดีและมากที่สุด โรงเรียนที่รับผิดชอบจะได้รับสื่อไม่เท่าเทียมกัน อุปกรณ์ที่มีอยู่ไม่เพียงพอและไม่เหมาะสม และพบว่า ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของโรงเรียนเด็กพิการจะมีพัฒนาการดีขึ้นทุกด้าน

ชุลีกร ตั้งเชื่อนขันธุ์ (2540) ได้สำรวจความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรในการจัดการเรียนร่วม พบว่า ครูที่สอนนักเรียนที่เป็นเด็กที่พิการเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีความพึงพอใจในการทำงานในระดับปานกลาง ครูที่ผ่านการฝึกอบรมและครูที่มีประสบการณ์สอนเด็กพิการมีความพึงพอใจสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการอบรมและมีประสบการณ์น้อย

ปรีชา สุขคุณ (2543) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ในโครงการเด็กพิเศษเรียนร่วมเด็กปกติ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม โดยมีผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครูวิชาการ และครูผู้สอนเป็นผู้ให้ข้อมูล พบว่า ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากและพบว่า มีปัญหาในการบริหารงาน 3 งาน คือ งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน งานนิเทศภายใน งานวัดและประเมินผล

ทัศนีย์ สิทธิวงศ์ (2544) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิเศษเรียนร่วมเด็กปกติในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จังหวัดนครราชสีมา ปีการศึกษา 2544 พบว่า ปัญหาการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิเศษเรียนร่วมเด็กปกติ ได้แก่ เด็กพิเศษมีหลายประเภท การเตรียมการสอนมีความยุ่งยากและซับซ้อน เด็กพิเศษมีหลายระดับชั้น เป็นปัญหาในการเตรียมการสอน

ณัฐกฤตา ไพศาลสมบัติ (2545) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม พบว่า โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการตามนโยบายด้านการจัดการบริการการจัดการศึกษาแบบร่วมได้ทั้งหมด เพราะบุคลากรไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความสามารถ และทักษะในการสอน และจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล ตลอดจนครูไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ตามที่กำหนดไว้ และประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ขาดสื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม การฝึกอบรมครูนับเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

จิราภรณ์ ศรีคำ (2548) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนวชิรวิทย์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2547 พบว่า ปัญหาในการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียน การสอน ด้านกิจกรรมนักเรียน และด้านสัมพันธ์ชุมชน พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่สามารถมีส่วนร่วมได้ เพราะไม่มีเวลา ต้องไปประกอบอาชีพ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายหรือประกอบธุรกิจส่วนตัวทำให้มีเวลาที่จะเข้าร่วมกับโรงเรียนน้อย อีกทั้งเป็นเพราะว่าผู้ปกครองไม่มีความรู้ความสามารถทางด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมนักเรียน และด้านสัมพันธ์ชุมชน จึงไม่คิดที่จะเข้าร่วม และบางส่วนคิดว่า การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนก็ยังมีน้อย ทำให้ไม่ทราบข่าวสารต่าง ๆ ของโรงเรียน ประกอบกับโรงเรียนก็ยังไม่เปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมเท่าที่ควร และยังมีผู้ปกครองบางส่วนที่ยังไม่เข้าใจบทบาทการมีส่วนร่วมของตนเองว่า สามารถมีส่วนร่วมได้มากน้อยเพียงใด

บัณฑิต เดชจันทร์ (2548) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านนาดอกไม้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนนคร เขต 3 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการวางแผนการจัดการศึกษา ด้านการจัดหลักสูตร และด้านการจัดการเรียนการสอน

นิตยา กอบนิลพรณ (2548) ได้ศึกษาสภาพและแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอัญมณีวิทยาคอนแวนต์ ลำานรายณ์ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของ

ผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ทั้งในด้านการวางแผนกำหนดนโยบาย ด้านการปฏิบัติและดำเนินกิจกรรม ด้านการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้าน และด้านการติดตาม ประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เทอดศักดิ์ จันเสวี (2549) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนเขตเทศบาลตำบลจอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมน้อยในการมีส่วนร่วมและสนับสนุนการเรียนรู้ การติดต่อสื่อสาร การจัดสภาพแวดล้อมการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่บ้าน และการตัดสินใจ เพราะต้องไปทำงานและถ้ามีวันหยุดก็ จะไม่ตรงกับเวลาเปิดเรียนและบางครั้งถ้าโรงเรียนมีกิจกรรมก็มีธุระ ติดต่อครูโดยตรงได้ยาก และการติดต่อสื่อสารบางเรื่อง เช่น เชิญประชุมทางโรงเรียนจะแจ้งหรือมีหนังสือเชิญแบบกะทันหันเกินไป นอกจากนี้ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ผู้ปกครองบางท่านมีความคิดเห็นว่า เนื่องจาก ผู้ปกครองมีความรู้และฐานะยากจนจึงทำให้ไม่มีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมกับทางโรงเรียนเท่าที่ควร ส่วนในด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่บ้านพบว่า ผู้ปกครองบางท่านไม่มีปัญหาในการอบรมเลี้ยงดู และให้ความเห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กที่บ้านเป็นเรื่องที่ต้องทำอยู่เป็นประจำทุกวัน จึงไม่พบปัญหา แต่ปัญหาที่ผู้ปกครองพบคือ ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน จึงทำให้ไม่ค่อยมีเวลาในการอบรมเลี้ยงดูเท่าที่ควร ในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับทางโรงเรียน ปัญหาที่พบคือ ผู้ปกครองไม่ค่อยมีโอกาสในการร่วมตัดสินใจและบางท่านให้ความเห็นว่า ผู้ปกครองมีความรู้หรือประสบการณ์น้อยในด้านการตัดสินใจ

ประยูร จันทรเดช (2549) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพัทลุงวิทยุโทษ สังกัดสำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในด้านให้ความเห็นชอบนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา ด้านส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรกิจกรรมของสถานศึกษา และด้านการปฏิบัติตนที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยระเบียบทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

สร้อย ทรัพย์ประสม (2549) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร รวม 4 ด้านได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารงานทั่วไปอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

จันทรา รุ่งฟ้า (2550) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการของผู้ปกครองโรงเรียนอนุบาลศรีวัฒนาวิทยา อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมใน

การพัฒนางานวิชาการ โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกตามสถานภาพของผู้ปกครองด้านอาชีพ โดยรวมและรายด้านการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และจำแนกตามสถานภาพของผู้ปกครองด้านระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้านการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

บุญเพ็ง กุละนาม (2550) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านหนองบัว สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนการจัดการศึกษาและด้านการจัดการหลักสูตร อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเพศ รายได้ อาชีพ และวุฒิการศึกษา พบว่า เพศชายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากกว่าเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รายได้โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการจัดการศึกษาและด้านการเรียนการสอนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านหลักสูตรไม่แตกต่างกัน ในด้านอาชีพและวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ชลธิชา หังเสวก (2550) ได้ศึกษาความต้องการของผู้ปกครองต่อการบริหารงานโรงเรียนเทศบาลบ้านย่านยาว สังกัดเทศบาลตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พบว่า ความต้องการของผู้ปกครองต่อการบริหารงานโรงเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับจากคะแนนมากไปหาน้อย คือ ความต้องการด้านการบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานวิชาการ เมื่อจำแนกตามเพศและการรับรู้ข่าวสาร พบว่า ความต้องการต่อการบริหารงานโรงเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาและความเป็นศิษย์เก่าโดยรวมและทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุชาติ มีสมบัติ (2551) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสะพานสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพร เขต 2 พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของชุมชนและผู้ปกครองสถานศึกษาในภาพรวมด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารบุคคล และด้านบริหารงานทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัญหาอุปสรรคในด้านวิชาการเกี่ยวกับบุคลากรผู้สอนมีความถี่สูงเรื่องความไม่กระตือรือร้นในการทำงาน ในด้านงบประมาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านบริหารบุคคลสถานศึกษาไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วมเท่าที่ควร

บุญณภัทร์ เดือนกลาง (2552) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัด

การศึกษาของโรงเรียนในภาพรวม ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบำรุงรักษาศิลปะและวัฒนธรรม และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับปานกลาง ส่วนด้านบริหารจัดการผู้ปกครองมีส่วนร่วมในระดับน้อย และยังพบว่า ผู้ปกครองที่มีอายุ สถานภาพการสมรส และอาชีพที่ต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ขณะที่ผู้ปกครองที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลลาดใหญ่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ปกรณ ศรีรัตนทิพย์ (2553) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนนานาชาติลานนา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมากในด้านวิชาการ งานกิจกรรมนักเรียน และงานอาคารสถานที่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

กรุนารัตน์ (Karunaratne, 1996) ได้ศึกษาเกี่ยวกับโครงการวิทยาศาสตร์ในครอบครัวว่า มีส่วนช่วยให้เด็กฝึกการ และบิดามารดาเกิดความสนใจในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ พบว่า ปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการ คือ การที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าวกับนักเรียนด้วย เช่น การที่ผู้ปกครองลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับนักเรียน

อับราม (Abrams, 2000) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจากกรณีศึกษาในรัฐแคลิฟอร์เนีย พบว่า อุปสรรคการมีส่วนร่วมประกอบด้วย ขนชั้นทางสังคม วัฒนธรรมที่แตกต่างกันตามเชื้อชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน รายได้ของครอบครัว ซึ่งผู้บริหารและครูมีแนวโน้มที่จะไม่คำนึงถึงคุณค่า ละเลย และมีทัศนคติเชิงลบกับนักเรียน หากเป็นผู้ปกครองที่มีรายได้ต่ำหรือเป็นชนกลุ่มน้อย ทำให้ผู้ปกครองขาดความเข้าใจและการให้ความรู้ทั้งที่โรงเรียนและบ้านสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันได้ โดยผู้ปกครองที่เป็นคนผิวขาวหรือหญิงในชนชั้นกลางจะมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนสูงสุด ซึ่งแนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม คือ เพิ่มการติดต่อสื่อสาร สร้างความเข้าใจกับผู้ปกครอง เสริมสร้างพลังอำนาจ และความร่วมมือให้ผู้ปกครองมากขึ้น

ไซมอน (Simon, 2001) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและผู้ปกครองที่มีอิทธิพลต่อการประสบความสำเร็จของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ดังนั้นการที่โรงเรียนให้การแนะนำผู้ปกครองเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมและการขอให้ผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วม

ในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนและได้รับการตอบสนองจากผู้ปกครองจะเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียน

แดช (Dash, 2006) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนร่วมว่าเป็นการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนปกติเรียนกับนักเรียนปกติกลุ่มอายุเดียวกัน ซึ่งแดชได้ให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาแบบนี้เชิงประโยชน์ทางสังคมว่า นักเรียนที่เรียนกับเพื่อน ๆ ปกตินี้ นักเรียนจะเรียนรู้ที่จะยอมรับซึ่งกันและกัน นักเรียนจะเข้าใจถึงความเหมือนและความไม่เหมือนในการอยู่ร่วมกัน นักเรียนปกติก็เรียนรู้ที่จะยอมรับความพิการ นักเรียนสามารถเรียนรู้บทเรียนที่สำคัญเกี่ยวกับความพิการในรูปแบบต่าง ๆ จากเพื่อน ๆ ในโรงเรียน ในทางตรงกันข้ามก็แสดงความไม่เห็นด้วยว่า การแยกนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษไว้ในชั้นเรียนพิเศษ หรือโรงเรียนที่จัดไว้สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภท มักทำให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษต้องห่างเหินจากบ้าน ครอบครัว นอกจากนี้ก็กล่าวกันว่า นักเรียนที่เรียนร่วมกันในแนวคิดนี้นั้นได้รับประโยชน์จากการร่วมมือและความรู้สึกรับผิดชอบที่จะพัฒนาไปด้วยกันในชั้นเรียน ปฏิสัมพันธ์กันเช่นนั้นจะส่งผลให้มีการยอมรับอย่างสูง รู้สึกและตระหนักถึงความพิการ การเรียนในแนวคิดนี้ทำให้ได้ผลที่ดีกว่า ข้อสำคัญประการหนึ่ง คือ นักเรียนที่เรียนยังคงได้รับการบริการการศึกษาพิเศษอย่างต่อเนื่อง ครูพิเศษ วัสดุอุปกรณ์พิเศษที่จำเป็นสำหรับนักเรียนยังคงต้องมี หากเพียงแต่เปลี่ยนวิธีการจัดการและการให้บริการ

ฟอร์ลีน ดักลาส และฮัตตี (Forlin, Douglas & Hattie, 1996) ได้ศึกษาพบว่า ทักษะคติเชิงลบของครูชาวออสเตรเลียที่มีต่อนักเรียนไร้ความสามารถเพิ่มขึ้นตามความรุนแรงของการไร้ความสามารถ อย่างไรก็ตามทัศนคติเชิงลบนี้ลดลงในกลุ่มครูที่มีประสบการณ์ และได้รับการฝึกอบรมในด้านการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม นอกจากนี้การฝึกอบรมวิธีการสอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษยังนำมาสู่การพัฒนาทัศนคติส่วนตัว และพัฒนาลักษณะพื้นฐานทางสังคมที่มีร่วมกันของกลุ่มคนในโรงเรียน ทำให้เกิดการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ที่หลากหลายของนักเรียน ทั้งนี้เราจะพบว่า ความเชื่อตามพื้นฐานดังกล่าวเปลี่ยนแนวคิดของการจัดการศึกษาที่ว่า นักเรียนที่ต้องมีมาตรฐานสอดคล้องกับสิ่งที่สถานศึกษาต้องการ แต่ในทางตรงกันข้ามหน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียน คือ การสร้างลักษณะที่เหมาะสมให้กับนักเรียน ค้นพบสิ่งที่ขาดหายและจัดการฝึกอบรมให้ครู เพื่อพัฒนาความสามารถให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

เกอร์บิช และเซอร์กิส (Grbich & Sykes, 1992) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐวิกตอเรีย ออสเตรเลีย พบว่า ครูขาดความพร้อมในการใช้หลักสูตรสำหรับเด็กที่มี

ความต้องการพิเศษ และเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วน ในการฝึกอบรมความพร้อมในการใช้หลักสูตร พบว่า การใช้หลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษการนำมาปรับใช้เพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นผลจากการขาดศักยภาพ เวลา และการสนับสนุน ครูไม่สามารถปรับหลักสูตรเพื่อให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้ แม้ว่าครูจะทราบถึงความสำคัญดังกล่าว ในการศึกษาอื่น ๆ พบว่า การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมมักล้มเหลว เพราะครูไม่มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง และการใช้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ